

Załącznik nr 1
do Uchwały Nr XXVI/129/17
Rady Gminy Turośl
z dnia 15 września 2017 r.

RADA GMINY TUROŚL

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

GMINY TUROŚL

- tekst ujednoczony -

2017 - zmiana

PLANAR Pracownia Projektowania Przestrzeni Jacek Rostek
Pl. Konsulatu Polskiego 5/21, 10-532 Olsztyn

Zmiany zostały wyróżnione czcionką w kolorze niebieskim, pogrubioną i podkreśloną

Zaplanowane na podstawie art. 6 ust. 3 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 15 z 1999r. poz. 139 z późn. zm.) w związku z art. 3 pkt 1 Ustawy z dnia 14 marca 1985r. o Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 1998r. Nr 90, poz. 575 z późn. zm.) pod warunkiem wprowadzenia uwag zawartych w opinii sanitarnej Nr 121/17/2002 z upr. Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Białymstoku z dnia 2002.02.02. w Białymstoku...
Bożenna Mennicka
KIEROWNIK Oddziału Higieny Żywności, Żywienia i Gospodarki Wodno-Ściekowej Urzędu Miejskiego w Białymstoku

Kierunki

ŁOMŻYŃSKI ZESPÓŁ PROJEKTOWO - INWESTYCYJNY

UCHWAŁA RADY GMINY

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

ZESPÓŁ AUTORSKI

Główny projektant:

mgr inż. arch. Alicja Mieszkowska – upr. urb. Nr 242/88

Projektanci:

Struktura funkcjonalno – przestrzenna:

mgr inż. arch. Elżbieta Tyszka – upr. urb. Nr 964/89

Środowisko przyrodnicze:

mgr inż. Ryszard Serwatka

Środowisko kulturowe:

mgr inż. arch. Elżbieta Tyszka

Demografia, obsługa ludności, mieszkalnictwo:

inż. Maria Piątkowska

Rolnictwo i gospodarka gruntami:

mgr inż. Józefa Borowska

Komunikacja:

mgr inż. Jerzy Przybyłowicz

Zaopatrzenie w wodę i odprowadzenie ścieków:

mgr inż. Hanna Konarzewska

Elektroenergetyka:

inż. Krystyna Fronczek

Grafika komputerowa:

lic. Zbigniew Bargielski

Prace techniczne:

tech. Teresa Twardowska

tech. Barbara Żebrowska

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	9
1 Podstawowe czynniki rozwoju	11
1.1 Mierniki rozwoju gminy.....	11
1.2 Uwarunkowania wspierające rozwój gminy.....	12
1.3 Uwarunkowania hamujące rozwój gminy	13
1.4 Podstawowe problemy do rozwiązania.....	15
2 CELE ROZWOJU.....	16
2.1 Cel nadrzędny - strategiczny.....	16
2.2 Cele szczegółowe - operacyjne.....	16
2.2.1 Ekologiczne cele rozwoju:	16
2.2.2 Społeczne cele rozwoju:	17
2.2.3 Gospodarcze cele rozwoju:	17
2.2.4 Cele rozwoju komunikacji:.....	18
2.2.5 Cele rozwoju infrastruktury technicznej:	18
3 Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego.....	19
3.1 Struktura funkcjonalno - przestrzenna.....	19
3.1.1 Jednostka I - ośrodek gminny Turośl.....	20
3.1.2 Jednostka II - rolniczo - leśna.....	21
3.1.3 Jednostka III - ekologiczno -turystyczna	22
3.2 Rozwój Kierunki rozwoju osadnictwa.....	23
3.2.1 Tendencje demograficzne	23
3.2.2 System osadniczy.....	24
3.3 Kierunki ochrony przestrzeni przyrodniczej.....	24
3.3.1 Szczególne formy ochrony przyrody	24
3.3.2 Sieć dolin cieków niższych rzędów	28
3.3.3 Lasy	29
3.3.4 Zieleń urządzona.....	30
3.3.5 Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych.....	30
3.3.6 Ochrona powietrza atmosferycznego	31
3.3.7 Ochrona ludzi i środowiska przed hałasem i wibracjami	31
3.3.8 Ochrona ludzi i środowiska przed szkodliwym elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym oraz polem elektromagnetycznym	32
3.3.9 Ochrona powierzchni ziemi.....	32

3.4	Kierunki ochrony przestrzeni kulturowej	33
3.4.1	Tereny i obiekty dóbr kultury podległe ochronie prawnej.....	33
3.4.2	Zasady ochrony konserwatorskiej.....	37
3.5	Kierunki i zasady rozwoju obszarów zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę	40
3.5.1	Główne kierunki i zasady rozwoju zabudowy w jednostkach strukturalnych.....	40
3.6	Kierunki rozwoju infrastruktury społecznej.....	44
3.6.1	Edukacja.....	44
3.6.2	Ochrona zdrowia	45
3.6.3	Opieka socjalna.....	46
3.6.4	Usługi kultury.....	46
3.6.5	Sport, rekreacja, wypoczynek.....	46
3.6.6	Mieszkalnictwo	47
3.7	Kierunki rozwoju sfery gospodarczej.....	47
3.7.1	Rolnicza przestrzeń produkcyjna	47
3.7.2	Leśnictwo.....	49
3.7.3	Działalność produkcyjno - usługowa	50
3.7.4	Turystyka	50
3.8	Kierunki rozwoju komunikacji	51
3.8.1	Komunikacja drogowa	51
3.8.2	Komunikacja kolejowa.....	55
3.8.3	Transport ciężki i tranzyt	55
3.8.4	Ścieżki rowerowe - rekreacyjne.....	56
3.9	Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej	56
3.9.1	Zaopatrzenie w wodę	56
3.9.2	Odprowadzenie ścieków	57
3.9.3	Zaopatrzenie w gaz.....	58
3.9.4	Zaopatrzenie w ciepło	59
3.9.5	Zaopatrzenie w energię elektryczną.....	59
3.9.6	Gospodarka odpadami	60
3.10	Ochrona przeciwpożarowa i obrona cywilna	60
4	Kierunki polityki planistycznej.....	62
4.1	Obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe	62

4.2	Obszary, dla których obowiązek sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wynika z przepisów szczególnych.....	62
4.3	Obszary, dla których sporządzenie planu miejscowego może być obowiązkowe ze względu na istniejące uwarunkowania	63
5	Zadania dla realizacji celów publicznych	63
5.1	Polityka przestrzenna państwa i samorządu województwa.....	63
5.2	Zadania i programy.....	64
5.3	Zasady współpracy z obszarami sąsiednimi	65
	Materiały źródłowe	66

ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE:

- „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Turośl” w skali 1:25 000,
- „Kierunki zagospodarowania przestrzennego miejscowości Turośl” w skali 1:7500.

WPROWADZENIE

Podstawę prawną opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośl stanowią:

- ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1999 roku Nr 15, poz. 139 z późniejszymi zmianami),
- uchwała Nr XXVII/107/98 Rady Gminy Turośl z dnia 14 kwietnia 1998 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- umowa o dzieło Nr 7321/26/99 z dnia 19 kwietnia 1999 roku.

Przedmiotem opracowania jest gmina Turośl w granicach administracyjnych.

Zakres studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy obejmuje uwarunkowania, cele i kierunki polityki przestrzennej.

W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające z:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
- stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- prawa własności gruntów,
- jakości życia mieszkańców,
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

W studium określa się w szczególności:

- obszary objęte lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych,
- lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
- obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
- obszary zabudowane, ze wskazaniem, w miarę potrzeby terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem, w miarę potrzeby obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikające z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty mieszkaniowej,

- kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków, a także tereny niezbędne do wytyczania ścieżek rowerowych,
- obszary, dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania,
- obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających ze strategii rozwoju województwa zawarte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Opracowanie ma na celu zapewnienie prawidłowej realizacji struktury funkcjonalno - przestrzennej i zobowiązuje organy samorządowe w ich działalności (stanowiąc podstawę do podejmowania uchwał intencyjnych dotyczących planów miejscowych, realizacji zadań własnych z zakresu planowania przestrzennego, gospodarki gruntami, itd.).

Opracowanie składa się z dwóch części:

CZĘŚĆ I - Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne gminy (diagnoza stanu istniejącego)

CZĘŚĆ II - Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy - część uchwalana

10

Kierunki zagospodarowania przestrzennego zbudowano na podstawie analizy uwarunkowań rozwoju zawartych w części I opracowania. Niniejsze studium stanowi podstawę długookresowej polityki przestrzennej i jako jedyny ustawowo dokument planistyczny dotyczy obszaru całej gminy.

CZĘŚĆ II zawiera:

- część tekstową „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” - załącznik nr 1,
- część graficzną „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Turośl” w skali 1:25 000 - załącznik nr 2,
- część graficzną „Kierunki zagospodarowania przestrzennego ośrodka gminnego Turośl” w skali 1:7500 - załącznik nr 3.

1 PODSTAWOWE CZYNNIKI ROZWOJU

1.1 MIERNIKI ROZWOJU GMINY

Zawarte w opracowaniu mierniki obrazują, gdzie plasuje się gmina Turośl na tle powiatu i województwa podlaskiego. Prezentowane mierniki zostały opracowane na podstawie materiałów GUS.

Lp	Wyszczególnienie	Jednostka miary	gmina Turośl	powiat Kolneński	województwo podlaskie
1. *	Gęstość zaludnienia	osób/km ²	25	44	26
2. *	Ruch naturalny ludności	małżeństwa/1000 ludności	9,3	6,7	5,8
		urodzenia/1000 ludności	15,1	13,8	11,2
		przyrost naturalny/1000 ludności	6,8	2,2	-2,0
3. *	Zasoby mieszkaniowe	liczba osób w 1 mieszkaniu	4,37	4,19	3,35
		liczba osób na izbę	1,25	1,1	0,88
		pow. użytkowa 1 mieszkania (m ²)	70,2	77,6	75,3
		pow. użytkowa na 1 osobę w m ²	16,1	18,5	22,5
4 *	Czytelnictwo	wypożyczenia na 1 czytelnika	23,8	26,3	24,0
5. *	Szkoły podstawowe	liczba uczniów na pomieszcz. do nauczania	14,0	11,5	11,7
		liczba uczniów na szkołę	109	89	93
		liczba uczniów na 1 nauczyciela	10,5	10,4	10,8
6.*	Gospodarka	podmioty gospodarki na 1000 ludności	27,5	41,2	35,7
7.*	Rynek pracy	pracujący w gosp. narod. na 1000 ludności	44,7	36,4	67,3
		bezrobotni na 1000 ludności	104	75,5	53,9
8.	Struktura użytków gruntowych	% użytki rolne,	68,3	73,2	59,5
		w tym: grunty orne	36,3	68,8	66,2
		sady	0,0	0,3	0,4
		łąki trwale	44,4	17,0	20,4
		pastwiska trwale	19,3	13,8	13,0
		lasy i grunty zadrzewione	25,3	20,8	29,5
		pozostałe	6,4	6,2	11,0
9.	Klasyfikacja gleb użytków rolnych	%			
		klasa II	0,0	0,0	0,0
		klasa III	0,0	2,8	6,6
		klasa IV	6,7	29,7	45,0
		klasa V	34,9	33,4	29,6
		klasa VI i VI	58,4	34,1	18,8
10.	Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej	punkty ogólny	38,1	49,6	55,0
		jakość i przydatność gleb	23,3	35,7	41,0
		agroklimat	8,2	8,1	7,5
		rzeźba terenu	4,4	3,7	3,7
		warunki wodne	2,2	2,1	2,8
11.	Stopień zaspokojenia potrzeb melioracyjnych	%			
		użytki rolne	71,0	53,6	59,4
		grunty orne	60,0	33,9	56,4
	użytki zielone	71,3	56,7	62,9	
12.	Struktura obszarowa indywidualnych gospodarstw rolnych	%			
		1-2 ha	1,5	4,4	8,8
		2-5 ha	3,2	9,2	16,1
		5-10 ha	19,1	24,8	29,5
		10-15 ha	36,2	29,6	23,6
	powyżej 15 ha	40,0	32,0	22,0	

13.	Ludność zamieszkała w gospodarstwach rolnych wg wieku	% przedprodukcyjnym produkcyjnym poprodukcyjnym nieprodukcyjnym/100 osób w wieku produkcyjnym	31,2 54,4 14,4 109,5	30,0 53,0 17,0 89,1	26,6 53,1 20,3 88,3
14.	Stopień zwodociągowania*	% - ilość wsi objęta siecią wodociągową	5	30	71,0
15.	Stopień skanalizowania*	% - ilość wsi objęta siecią kanalizacyjną	0	1,25	3,1
16.	Stopień gazyfikacji	% - ilość wsi objęta siecią gazową	0	0	2,9

* - dotyczy obszarów wiejskich

1.2 UWARUNKOWANIA WSPIERAJĄCE ROZWÓJ GMINY

Do czynników wspierających rozwój gminy można zaliczyć:

- położenie w zasięgu krajowej sieci ekologicznej ECONET PL oraz Obszarze Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi, co świadczy o dużym przyrodniczym potencjale obszaru gminy,
- położenie gminy w obszarze „Zielonych Płuc Polski” stwarzające możliwość ekologicznej promocji gminy,
- duża lesistość mająca istotny wpływ na walory klimatyczne i krajobrazowe,
- dobre warunki aerosanitarne przy braku większych źródeł emitujących zanieczyszczenia do atmosfery,
- poprawa stanu sanitarnego wody w Pisie w wyniku sukcesywnego rozwiązywania gospodarki ściekowej w miejscowościach położonych powyżej gminy Turośl (gmina Pisz woj. warmińsko-mazurskie),
- wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy stwarzające możliwość rozwoju funkcji turystycznej:
 - występowanie terenów i obiektów objętych przyrodniczą ochroną konserwatorską Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi, rezerваты i pomniki przyrody, użytki ekologiczne,
 - dolina rzeki Pisy płynącej naturalnym korytem,
 - duże kompleksy leśne o przydatnych dla rekreacji siedliskach (fragmenty Puszczy Kurpiowskiej),
 - walory wędkarskie rzeki Pisy,
 - zachowane środowisko kulturowe regionu etnograficznego Kurpiowszczyzny - architektura i folklor, w tym: zabytkowe zespoły architektury drewnianej w Turośli (kościół, muzeum w zabytkowym wiatraku, spichlerz) i w Lemanie (zespół kościoła),

- przebieg szlaków turystycznych:
 - samochodowego - drogą wojewódzką nr 647 Kolno - Turośl oraz drogą powiatową Nowogród - Zbójna - Turośl,
 - wodnego - rzeką Pisą - szlak łączący Wielkie Jeziora Mazurskie z Narwią i Wisłą,
 - pieszo - rowerowych,
- znaczny udział użytków zielonych w strukturze użytkowania gruntów sprzyjający rozwojowi hodowli bydła,
- korzystne warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- występowanie zasobów siły roboczej oraz płodów rolnych umożliwiających rozwój funkcji produkcyjnej,
- występowanie użytków zielonych w obrębie zmeliorowanych dolin rzecznych, umożliwiających rozwój intensywnej hodowli bydła,
- dobre warunki lokalowe w szkołach podstawowych,
- korzystna sytuacja wiekowa charakteryzująca się większym udziałem dzieci i młodzieży w wieku do 19 lat oraz mniejszym udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym,
- dobrze rozwinięta produkcja zwierzęca,
- duży udział gospodarstw o wiodącym kierunku produkcji mleka,
- duży udział trwałych użytków zielonych stanowiący bazę paszową do chowu bydła,
- położenie w obszarze chronionego krajobrazu sprzyjające rozwojowi i produkcji żywności metodami ekologicznymi,
- dostępna sieć wodociągowa w miejscowości gminnej,
- opracowana dokumentacja techniczna na sieć kanalizacji sanitarnej i oczyszczalnię ścieków w środku gminnym.

1.3 UWARUNKOWANIA HAMUJĄCE ROZWÓJ GMINY

Do czynników ograniczających rozwój gminy należą:

- ograniczenia rozwoju przestrzennego i funkcji osadniczej wynikające z potrzeby ochrony najbardziej cennych ekosystemów wodno - łąkowych w dolinach cieków wodnych i innych obniżen terenowych oraz kompleksów leśnych,
- występowanie terenów podmokłych oraz rozległych dolin i obniżen terenowych o niekorzystnych warunkach fizjograficznych dla zabudowy,
- ograniczenia rozwoju przestrzennego miejscowości gminnej - w kierunku zachodnim (duży kompleks leśny) i wschodnim (rozległa dolina rzeki Turośl),
- ograniczenia w zagospodarowaniu:

- na terenach objętych przyrodniczą ochroną konserwatorską (Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi - projektowany Kurpiowski Park Krajobrazowy),
- na obszarze położonym nad Głównym Zbiornikiem Wód Podziemnych,
- w strefach ochronnych ujęcia wody,
- rozproszony charakter zabudowy stwarzający trudności w realizacji uzbrojenia technicznego,
- przebieg ruchu tranzytowego przez tereny zabudowy wsi,
- dominacja gruntów ornych o mało korzystnych warunkach dla produkcji rolnej -VI klasy bonitacyjnej,
- zanieczyszczenie wód Pisy, pochodzenia zewnętrznego, utrudniające rozwój funkcji turystyczno-wypoczynkowej,
- zagrożenia dla ekosystemów łąkowo-wodnych w dolinie Pisy z uwagi na postępujący proces erozji dennej wód rzecznych,
- nierozwiązana w pełni gospodarka odpadami stałymi z uwagi na stan techniczny wysypiska, który nie odpowiada wymogom ekologicznym i sanitarnym,
- konieczność organizacji systemu zbiórki, selekcji i transportu odpadów stałych,
- nierozwiązana gospodarka ściekowa w obszarze gminy i miejscowości gminnej Turośl, posiadającej sieć wodociągową,
- mało chłonny rynek zbytu,
- niekorzystne położenie komunikacyjne:
 - brak linii kolejowej,
 - peryferyjne położenie w stosunku do głównych szlaków komunikacyjnych kraju,
- brak ogólnodostępnej bazy turystycznej,
- zbyt mała promocja walorów turystycznych.
- niski udział gruntów ornych w powierzchni użytków rolnych,
- niski wskaźnik bonitacji i przydatności rolniczej gleb wpływający na wysokość uzyskiwanych plonów,
- duże potrzeby w zakresie renowacji i modernizacji urządzeń melioracyjnych,
- ograniczony zakres usług na rzecz rolnictwa,
- brak zakładów przetwórstwa surowców rolnych,
- trudności w zbyciu surowców rolnych,
- braki ulepszonych nawierzchni dróg powiatowych i gminnych,
- słabo rozwinięte zaplecze technicznej obsługi komunikacji kołowej,
- zbyt wąskie pasy drogowe ulic i głównych dróg tranzytowych,

- słabo rozwinięta sieć drogowa na niektórych obszarach gminy,
- przebieg drogi wojewódzkiej przez tereny zainwestowania wsi Ptaki - kolizja z ruchem lokalnym i funkcją rekreacyjną wsi,
- brak sieci gazowej wysokiego ciśnienia w tej części województwa ograniczający możliwość zaopatrzenia gminy w gaz przewodowy,
- bardzo niskie zaopatrzenie gminy w wodę oraz brak programu zwodociągowania gminy,
- konieczność przeprowadzenia remontu i modernizacji części odcinków linii 15 kV oraz linii komunalno - oświetleniowych nn,
- konieczność budowy nowych odcinków linii napowietrznych 15 kV wraz ze stacjami transformatorowymi 15/0,4 kV na terenach projektowanego zainwestowania.

1.4 PODSTAWOWE PROBLEMY DO ROZWIĄZANIA - w zakresie infrastruktury technicznej

Najpilniejsze zadania z zakresu zaopatrzenia w wodę to kontynuowanie budowy sieci wodociągowej, a z zakresu odprowadzenia ścieków sukcesywne rozwiązywanie tego problemu poprzez program gospodarki ściekowej dla całej gminy i etapową budowę sieci kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią. Realizacja tej inwestycji podniesie warunki życia mieszkańców oraz wpłynie na poprawę stanu środowiska przyrodniczego. Jakość przestrzeni przyrodniczej stanowi podstawę do rozwoju funkcji turystyczno - wypoczynkowej w dolinie rzeki Pisy.

Bezrobocie stanowi jedną z najważniejszych barier rozwoju i najgroźniejszych zjawisk w gospodarce gminy. W kategoriach społecznych bezrobocie niesie za sobą zagrożenia socjalne w postaci zjawisk patologicznych i kryminogennych.

Niski poziom wykształcenia rolników, brak stabilnej, opłacalnej produkcji rolnej ograniczają aktywność zawodową i społeczną oraz podejmowanie inicjatyw gospodarczych. Brak pozarolniczych miejsc pracy na wsi przy pogarszających się warunkach społeczno - gospodarczych w kraju, potęguje proces narastania bezrobocia rejestrowanego i utajonego. Dążenie do łagodzenia skutków bezrobocia poprzez stwarzanie szans na zagospodarowanie zasobów ludzkich w wyniku przekwalifikowania, stymulowania rozwoju małych firm, jak również, wsparcie finansowe będzie jednym z najważniejszych działań na rzecz rozwoju gminy.

2 CELE ROZWOJU

Cele rozwoju gminy jak i kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego sformułowane zostały w wyniku wszechstronnej analizy uwarunkowań przedstawionych w pierwszej części opracowania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośl - diagnoza”.

Biorąc za podstawę rozpoznane w trybie sporządzania studium uwarunkowania rozwoju wynikające z:

- istniejącego zagospodarowania i uzbrojenia obszaru gminy,
- dotychczasowego przeznaczenia terenów i wniosków w sprawie zmiany przeznaczenia,
- występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
- stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- prawa własności gruntów,
- jakości życia mieszkańców,
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,

określono cel nadrzędny i cele szczegółowe w podziale na grupy problemowe: przyrodnicze, społeczne, gospodarcze, komunikacyjne i infrastrukturalne.

16

2.1 CEL NADRZĘDNY - STRATEGICZNY

Głównym celem rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy Turośl jest:

Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez zrównoważony rozwój gminy przy racjonalnym wykorzystaniu walorów przyrodniczych i gospodarczych środowiska, istniejącego majątku trwałego, potencjału infrastrukturalnego i produkcyjnego, w tym walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

2.2 CELE SZCZEGÓŁOWE - OPERACYJNE

Problemy rozwinięciem celu nadrzędnego będzie tworzenie warunków do realizacji następujących grup celów szczegółowych:

2.2.1 EKOLOGICZNE CELE ROZWOJU:

- zachowanie systemu naturalnych powiązań przyrodniczych obejmujących aktywne biologicznie ekosystemy łąkowe, bagienne, wodne i leśne, które mają zasadniczy wpływ na utrzymanie równowagi biologicznej w całym środowisku przyrodniczym gminy i jej sąsiedztwa,

- podniesienie kategorii ochrony zasadniczej części obszaru gminy uznanej za obszar chronionego krajobrazu do rangi parku krajobrazowego,
- racjonalne wykorzystanie przyrodniczych walorów w gospodarczym rozwoju gminy,
- zapewnienie normatywnych warunków sanitarnych zamieszkiwania ludności, przede wszystkim w zakresie jakości powietrza atmosferycznego i poziomu hałasu,
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem ich ściekami, środkami ochrony roślin i ubocznymi skutkami nawożenia,
- zwiększenie zasobów i dyspozycyjności wód powierzchniowych,
- likwidacja konfliktów i zagrożeń spowodowanych dotychczasową działalnością gospodarczą.

2.2.2 SPOŁECZNE CELE ROZWOJU:

- tworzenie warunków do wzrostu ilości miejsc pracy na terenie gminy,
- rozwój i podnoszenie standardów technicznych i cywilizacyjnych budownictwa mieszkaniowego i usługowego,
- utrzymanie i racjonalne wykorzystanie obiektów środowiska kulturowego - preferowane funkcje usługowe, turystyczne i rekreacyjne,
- przeciwdziałanie procesom degradacji obiektów zabytkowych,
- tworzenie warunków do rozwoju oświaty, podnoszenia poziomu wykształcenia oraz świadomości ekologicznej mieszkańców,
- promocja zdrowego stylu życia oraz tworzenie warunków do rozwoju sportu,
- tworzenie warunków do zaspakajania potrzeb kulturalnych miejscowej ludności,
- rozwój opieki zdrowotnej i socjalnej oraz przeciwdziałanie patologiom i uzależnieniom,
- łagodzenie skutków transformacji społecznej, zwłaszcza bezrobocia.

2.2.3 GOSPODARCZE CELE ROZWOJU:

- wykorzystanie możliwości produkcyjnych rolnictwa zgodnie z uwarunkowaniami wynikającymi z jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- dostosowanie kierunków i intensywności produkcji rolnej do uwarunkowań przyrodniczych i ekonomicznych,
- poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych,
- dostosowanie zabudowy rolniczej do wymagań nowoczesnej gospodarki rolnej,
- rozwój przemysłu rolno - spożywczego wykorzystującego miejscowe płody rolne i zasoby ludzkie,

- rozwój usług rolniczych i instytucji obsługi rolnictwa,
- rozwój gospodarki leśnej i zwiększanie lesistości gminy, w tym zalesianie gruntów marginalnych,
- stwarzanie nowych miejsc pracy poza rolnictwem poprzez wielofunkcyjny rozwój wsi,
- rozwój wielokierunkowej działalności zapewniającej alternatywne źródła dochodów ludności wiejskiej,
- pozyskiwanie inwestorów tworzących nowe miejsca pracy oraz zapewnienie wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- rozwój zaplecza obsługi ruchu turystycznego.

2.2.4 CELE ROZWOJU KOMUNIKACJI:

- podnoszenie stanu technicznego i standardu wyposażenia dróg w urządzenia komunikacji, zwłaszcza przy drodze wojewódzkiej,
- podnoszenie standardu usług komunikacyjnych oraz dostosowanie nośności dróg i ulic do potrzeb gospodarczych regionu i gminy,
- minimalizacja kolizji i poprawa bezpieczeństwa ruchu samochodowego i pieszego,
- minimalizacja kolizji między ruchami komunikacyjnymi a zabudową oraz między różnymi rodzajami komunikacji,
- poprawa dostępności do środków komunikacji zbiorowej,
- wprowadzanie ruchu rowerowego jako alternatywy dla ruchu samochodowego.
- poprawa zaplecza obsługi ruchu tranzytowego i turystycznego.

2.2.5 CELE ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ:

- sprawne i niezawodne funkcjonowanie wszystkich systemów infrastruktury technicznej zapewniające zaspokojenie potrzeb w sposób ciągły i efektywny ekonomicznie,
- sukcesywne rozwiązywanie problemu gospodarki ściekowej,
- rozwiązanie problemu zbiórki, selekcji, transportu i składowania odpadów stałych,
- dostosowanie systemu elektroenergetycznego do potrzeb wynikających z długookresowego rozwoju gminy oraz stworzenie warunków do sprawnego i niezawodnego funkcjonowania systemu,
- [budowa napowietrznej linii elektroenergetycznej 110 kV relacji Łyse-Kolno, stanowiącej inwestycję celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,](#)
- stworzenie warunków do doprowadzenia gazu przewodowego na teren gminy oraz wymiany uciążliwych dla środowiska nośników energii na proekologiczne,

- rozwój nowoczesnych systemów ogrzewania w celu poprawy efektywności ich funkcjonowania i zmniejszenia uciążliwości dla środowiska,
- rozwój nowoczesnych technik łączności oraz wdrażanie systemu internetowego.

3 KIERUNKI I ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

3.1 STRUKTURA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA

Gmina Turośl położona jest na obszarze Równiny Kurpiowskiej, jednym z największych i najciekawszych regionów etnograficznych w Polsce. Cały obszar gminy charakteryzuje się słabymi glebami z dużym udziałem powierzchni leśnych. Użytki rolne zajmują 68,3% powierzchni gminy, a w ich strukturze przeważają użytki zielone. Lasy zajmują 25,3% powierzchni gminy i są to głównie bory sosnowe. Największe kompleksy znajdują się w południowej i wschodniej części gminy, w sąsiedztwie doliny Pisy.

Przebieg gminy rozgranicza system naturalnych powiązań przyrodniczych, wytworzony wzdłuż cieków wód powierzchniowych - rzeka Pisa z dopływem Turośl jak również rozległe obniżenia terenu.

Obszar gminy należy do krajowego ekologicznego systemu obszarów chronionych ESOCH. Dolina rzeki Pisy jest korytarzem ekologicznym łączącym jeziora mazurskie z obszarami dolin rzecznych Narwi i Wisły.

Obszar gminy wyróżnia bogactwo walorów środowiska przyrodniczego. Występuje tu szereg obiektów i obszarów objętych przyrodniczą ochroną konserwatorską. Środkowa i wschodnia część obszaru gminy stanowi fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi.

Na obszarze występują: rezerваты przyrody (istniejący rezerwat Ciemny Kąt, projektowane - Jezioro Łacha, Dolina Rzeki Rybnica), lasy ochronne, pomniki przyrody oraz użytki ekologiczne.

Wysokie walory przyrodnicze sprawiają iż gmina jest obszarem atrakcyjnym pod względem turystycznym. Poza walorami przyrodniczymi, obszar wzbogaca dobrze zachowane środowisko kulturowe regionu etnograficznego Kurpiowszczyzny.

Przez teren gminy przebiegają szlaki turystyczne: samochodowe, pieszo - rowerowe oraz szlak wodny - rzeką Pisą.

Zainwestowanie wsi stanowi zabudowa zagrodowa. W uzupełnieniu występują pojedyncze obiekty usługowe i zabudowa letniskowa. W zabudowie wsi dominuje zabudowa w postaci rozproszonej, kolonijnej.

Głównym elementem sieci drogowej jest droga wojewódzka Nr 647 Stawiski - Turośl - Łyse, przebiegająca przez środkową część gminy. Droga wojewódzka łączy sieć dróg powiatowych z koncentracją węzłów w rejonie Turośli.

Z uwagi na uwarunkowania przyrodnicze oraz istniejące zainwestowanie na obszarze gminy wydzielono następujące jednostki strukturalne:

- **Jednostka I - ośrodek gminny** - obejmuje zainwestowaną część obszaru Turośli oraz tereny położone w bezpośrednim sąsiedztwie istniejącego zainwestowania,
- **Jednostka II - rolniczo - leśna** - obejmuje środkową i zachodnią część gminy,
- **Jednostka III - ekologiczno - turystyczna** - obejmuje wschodnią część gminy z doliną rzeki Pisy.

Strukturę funkcjonalno - przestrzenną gminy przedstawiono na mapie w skali 1 : 25 000.

3.1.1 JEDNOSTKA I - OŚRODEK GMINNY TUROŚL

Turośl położona jest w środkowej części gminy przy drodze wojewódzkiej nr 647 Stawiski - Łyse w Obszarze Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi.

Przez tereny położone we wschodniej i północnej części obszaru przebiega lokalny ciąg ekologiczny - rozległa dolina rzeki Turośl. Obejmuje tereny trwałych użytków zielonych. Część południowa charakteryzuje się znacznym udziałem lasów w strukturze użytkowania. Na zachód od istniejącego zainwestowania wsi znajduje się duży kompleks lasów państwowych o przydatnych dla rekreacji siedliskach. Zabudowa wsi ukształtowana została w formie zabudowy ulicowej, głównie wzdłuż drogi powiatowej Turośl - Zbójna.

Pod względem atrakcyjności krajoznawczej (walory przyrodnicze i kultury materialnej) należy do grupy miejscowości o znaczeniu lokalnym.

Ważniejsze obiekty o walorach krajoznawczych:

- Gminny Ośrodek Kultury zlokalizowany w zabytkowym spichlerzu,
- Izba Regionalna w zabytkowym wiatraku gromadzącym eksponaty przedstawiające historię i życie Kurpiów,
- kościół z 1871 r. w którym znajduje się szereg zabytkowych rzeźb.

W systemie osadniczym województwa Turośl jest ośrodkiem o znaczeniu gminnym, gdzie skoncentrowane są usługi z zakresu obsługi ludności oraz obsługi rolnictwa.

Funkcja turystyczna odgrywa małą rolę w strukturze funkcjonalnej Turośli i ogranicza się do bazy kolonijnej i handlowo-gastronomicznej o niskich standardach usług.

Główne kierunki rozwoju:

- utrwalanie dominującej roli Turośli w sieci osadniczej gminy poprzez koncentrację funkcji: mieszkaniowej, administracji i usług z zakresu obsługi ludności,
- wykształcenie ośrodka obsługi ruchu turystycznego poprzez rozwój usług z zakresu handlu, gastronomii, hotelarstwa i obsługi podróżnych,
- rozwój funkcji turystycznej: krajoznawczej i pobytovej poprzez rozbudowę infrastruktury dla potrzeb turystyki i rekreacji,
- rozwój drobnej wytwórczości i usług,
- rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego,
- rozwój usług rolniczych i instytucji obsługi rolnictwa,
- ochrona wysokich walorów przyrodniczych,
- ochrona i kształtowanie środowiska kulturowego,
- poprawa wyposażenia w infrastrukturę techniczną,

3.1.2 JEDNOSTKA II - ROLNICZO - LEŚNA

Obszar charakteryzuje się niską jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej, dużym udziałem użytków zielonych oraz lasów w strukturze użytkowania.

Obszar o wysokich walorach środowiska przyrodniczego. Część jednostki położona jest w Obszarze Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi. Na obszarze znajduje się rezerwat przyrody Ciemny Kąt i dwa projektowane: Jezioro Łacha i Dolina Rzeki Rybnica. Występują duże kompleksy leśne o przydatnych dla rekreacji siedliskach. Pomimo wysokich walorów środowiska, funkcja turystyczna nie jest rozwinięta. Ogranicza się do turystyki po szlakach pieszo - rowerowych i samochodowych.

W jednostce dominuje gospodarka rolna z dobrze rozwiniętą produkcją zwierzęcą (chów bydła mlecznego). Funkcję uzupełniającą pełni gospodarka leśna.

Sieć osadniczą jednostki tworzy 11 wsi. Największe pod względem liczby mieszkańców to: Ksebki (536 osób), Łacha (534 osoby), Cieloszka (458 osób), Nowa Ruda (457 osób), Leman (423 osoby).

Wszystkie jednostki osadnicze to wsie typowo rolnicze. Funkcja usługowa jest słabo rozwinięta i odgrywa małą rolę w strukturze jednostki.

Największa koncentracja usług podstawowych występuje we wsi Leman. Wieś pełni funkcję ośrodka wspomagającego dla miejscowości gminnej w zakresie obsługi ludności i jest siedzibą parafii rzymskokatolickiej.

Główne kierunki rozwoju:

- rozwój rolnictwa o kierunku roślinnym i hodowlanym,
- umiarkowany rozwój funkcji osiedleńczej,
- rozwój funkcji turystycznej,
- rozwój gospodarki leśnej,
- rozwój usług z zakresu obsługi rolnictwa,
- kształtowanie we wsi Leman ośrodka wspomagającego dla miejscowości gminnej w zakresie obsługi ludności,
- rozwój drobnej wytwórczości o małej uciążliwości dla środowiska,
- poprawa wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną,
- ochrona i poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- ochrona krajobrazu kulturowego,
- ochrona wysokich wartości środowiska przyrodniczego.

3.1.3 JEDNOSTKA III - EKOLOGICZNO -TURYSTYCZNA

Jednostka charakteryzuje się wysokimi walorami środowiska przyrodniczego, obecnością rzeki Pisy, znacznym udziałem łąk i pastwisk. Rolnicza przestrzeń produkcyjna o niskiej jakości gruntów z przewagą V i VI klasy bonitacyjnej.

Podstawową funkcją jednostki jest rolnictwo wykorzystujące naturalne tereny trwałych użytków zielonych. Funkcję uzupełniającą pełni turystyka z rozwiniętą bazą rekreacyjno - wypoczynkową we wsi Ptaki, szlakami turystyki pieszo - rowerowej, samochodowej i wodnej.

Jednostka położona jest w Obszarze Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi.

Sieć osadniczą jednostki tworzy 9 wsi: Adamusy, Charubiny, Cieciorzy, Dudy Nadrzeczne, Popiołki, Ptaki, Pupki, Samule, Szablaki. Największymi wsiami są: Cieciorzy (364 osób) i Ptaki (238 osób).

Wieś Ptaki poza funkcją rolniczą pełni funkcję usługową i turystyczną. We wsi, nad rzeką Pisą znajduje się Ośrodek Sportowo Rekreacyjny z przystanią kajakową, polem namiotowym, zespołem boisk oraz małą gastronomią.

Funkcję turystyczną poza wsią Ptaki pełnią wsie: Adamusy, Cieciorzy, Charubiny, Popiołki, Szablaki. Baza turystyczna jest słabo rozwinięta i występuje w postaci zabudowy letniskowej oraz gospodarstw agroturystycznych.

Funkcja usługowa odgrywa małą rolę w strukturze funkcjonalnej jednostki i ogranicza się do kilku obiektów z zakresu obsługi ludności (szkoła, usługi handlu i gastronomii, ochrony przeciwpożarowej) we wsi Ptaki oraz obsługi rolnictwa (skup mleka) we wsiach Ptaki i Cieciorzy.

Obszar jednostki ze względu na walory przyrodnicze, kulturowe, przebieg krajowego szlaku turystyki wodnej oraz istniejącą bazę posiada predyspozycje do rozwoju funkcji turystycznej.

Kierunki rozwoju:

- ochrona wysokich wartości środowiska przyrodniczego,
- ochrona krajobrazu kulturowego,
- rozwój rolnictwa zintegrowanego i ekologicznego,
- umiarkowany, zrównoważony rozwój funkcji osadniczej,
- rozwój funkcji turystycznej: pobytowej, krajoznawczej, kwalifikowanej w oparciu o wysokie walory przyrodnicze doliny Pisy i duże kompleksy leśne,
- rozwój usług z zakresu obsługi ruchu turystycznego,
- rozwój systemów infrastruktury technicznej.

3.2 ROZWÓJ KIERUNKI ROZWOJU OSADNICTWA

3.2.1 TENDENCJE DEMOGRAFICZNE

Na podstawie analiz przeprowadzonych na etapie diagnozy ustalono, że czynniki kształtujące rozwój demograficzny kształtują się średnio korzystnie. Jedną z przyczyn spadku liczby ludności jest odpływ migracyjny. Mimo wystąpienia okresowo dodatniego salda migracji to jednak w skali analizowanego okresu wystąpiła znaczna przewaga odpływu nad napływem ludności. Zanotowany spadek liczby urodzeń wpłynął ograniczająco na przyrost naturalny. Negatywny wpływ na rozwój demograficzny ma również sytuacja społeczno-gospodarcza, a zwłaszcza trudna sytuacja na rynku pracy, wysoki poziom bezrobocia.

Przy powyższych uwarunkowaniach w okresie najbliższych lat przewiduje się, że będzie następował dalszy, swobodny spadek zaludnienia gminy. Przewiduje się, że liczba mieszkańców gminy w 2010 roku osiągnie wartość około 4950 osób.

Aby ograniczyć niekorzystne czynniki rozwoju demograficznego, należy dążyć do zahamowania procesu odpływu ludności z gminy poprzez:

- tworzenie nowych miejsc pracy,
- tworzenie zachęt do powrotu studiującej młodzieży,
- wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego,

3.2.2 SYSTEM OSADNICZY

Sieć osadnicza gminy liczy łącznie 21 jednostek osadniczych o dużym zróżnicowaniu pod względem wielkości; od liczących powyżej 400 mieszkańców wsi: Ksebki (536), Łacha (534), Turośl (485), Cieloszka (458), Nowa Ruda (457), Leman (423) - do liczących 26 mieszkańców - Charubiny, 53 - Adamusy i 54 - Dudy Nadrzeczne. Przeciętna wielkość wsi wynosi 220 osób.

Gęstość zaludnienia gminy wynosi 25 osób/km² przy średniej w województwie podlaskim na terenach wiejskich 26 osób/ km²).

Gmina położona jest w zasięgu oddziaływania ośrodka powiatowego - miasta Kolno.

Głównym ośrodkiem gminy jest Turośl skupiająca 10 % ludności gminy. W systemie osadniczym województwa jest ośrodkiem rozwoju o znaczeniu gminnym. W Turośli skoncentrowane są usługi z zakresu obsługi ludności oraz obsługi rolnictwa.

Funkcję ośrodka wspomagającego dla miejscowości gminnej pełni wieś Leman wyposażona w usługi podstawowe (obsługa północno-zachodniej części gminy).

Pozostałe jednostki osadnicze gminy to wsie typowo rolnicze. Pozarolnicze funkcje wsi rozwinięte są w niewielkim stopniu i są to: usługi, turystyka.

Funkcję usługową poza ośrodkiem gminnym i ośrodkiem wspomagającym pełnią: pojedyncze obiekty usługowe z zakresu obsługi ludności (szkoła, jednostka straży pożarnej, sklep) oraz obsługi rolnictwa.

Funkcję turystyczną pełnią miejscowości położone nad Pisą.

3.3 KIERUNKI OCHRONY PRZESTRZENI PRZYRODNICZEJ

Zakłada się zachowanie podstawowych elementów systemu przyrodniczego gminy - ochronę i wzbogacanie walorów przyrodniczych i wartości użytkowych oraz ich racjonalne wykorzystywanie w rozwoju gminy, przy zapewnieniu sprawnego funkcjonowania całego systemu przyrodniczego, w powiązaniu z systemem wojewódzkim i krajowym.

3.3.1 SZCZEGÓLNE FORMY OCHRONY PRZYRODY

Obszar gminy Turośl wyróżnia szczególne bogactwo walorów środowiska przyrodniczego, z czym wiąże się występowanie szeregu obiektów i obszarów podlegających ochronie, jak również kwalifikujących się do objęcia ochroną, bądź podniesienie rangi ochronnej obszarów już uznanych za chronione.

❖ Rezerwaty przyrody

Rezerwat CIEMNY KĄT - utworzony w 1984 roku na powierzchni 125,96 ha (Zarządzenie MLiPD z dnia 18.05.1984 r., Monitor Polski Nr 15, poz. 108 z 1984 r.) w celu

zachowania zbiorowisk leśnych i drzewostanów pochodzenia naturalnego, charakterystycznych dla Puszczy Kurpiowskiej.

Rezerwat obejmuje zalesione wyniesienie, odznaczające się wysokim stopniem naturalności, zbudowane z piasków wydmych otoczone, rozległymi zmeliorowanymi łąkami. Rzeźbę rezerwatu urozmaicają liczne wyniesienia wydmy poprzecinane zatorfionymi obniżeniami.

Projektowany rezerwat JEZIORO ŁACHA o powierzchni około 51 ha obejmujący jezioro Łacha wraz z otaczającymi torfowiskami. Centralną część rezerwatu zajmuje zanikające jezioro położone pośród słabo zaznaczonego, zatorfionego obniżenia, leżącego w otoczeniu rozległych zmeliorowanych łąk i pastwisk. Zanik jeziora nastąpił w wyniku odwodnienia spowodowanego melioracją przeprowadzoną w latach 1957-1962.

Podstawowym warunkiem ochrony tego cennego obiektu jest utrzymanie wysokiego poziomu wody i zahamowanie procesu zarastania jeziora. Konieczne jest więc podniesienie lustra wody w jeziorze do poziomu sprzed 1950 roku. Służyć temu może np. zasilenie jeziora Łacha wodą z jeziora Pogubię Wielkie przy równoczesnym przytamowaniu odpływu rowami odwadniającymi.

Projektowany rezerwat DOLINA RZEKI RYBNICA wykracza swym zasięgiem poza obszar gminy Turośl (gmina Pisz woj. warmińsko-mazurskie i gmina Kolno). Powierzchnia rezerwatu wynosi około 150 ha, w tym około 55 ha znajduje się w granicach gminy Turośl. Celem utworzenia rezerwatu jest ochrona naturalnych siedlisk zanikających zespołów roślinnych.

Gospodarowanie na obszarze projektowanego rezerwatu nie powinno naruszać istniejących uwarunkowań przyrodniczych, pozwalających na zachowanie występujących tam zespołów

❖ **Pomniki przyrody**

Na terenie gminy Turośl występują dwa pomniki przyrody ustanowione rozporządzeniem nr 58/83 Wojewody Łomżyńskiego z 1983 roku i są to:

- dąb szypułkowy o obwodzie 465 cm wysokości 15 m rosnący na posesji Parafii Rzymsko-Katolickiej w Turośli
- sosna zwyczajna w wieku około 100 lat, obwodzie 340 cm i wysokości 22 m rosnąca na posesji pana Ryszarda Ksebki w miejscowości Ksebki.

Są to elementy ochrony indywidualnej w systemie przyrodniczym gminy w stosunku do których obowiązuje zakaz:

- wycinanie, niszczenie lub uszkodzanie drzew,
- zrywanie pączków, kwiatów liści oraz pozyskiwanie nasion,
- zanieczyszczanie terenu, wzniesienie ognia w pobliżu pomnika przyrody,
- umieszczanie tablic, napisów i innych znaków za wyjątkiem związanych z ochroną pomnika,
- wykonywanie innych czynności mogących zniszczyć pomnik przyrody.

❖ **Projektowany Kurpiowski Park Krajobrazowy**

Z uwagi na znaczące walory przyrodnicze gminy oraz położenie jej w stosunku do innych cennych przyrodniczo obszarów kraju, cały obszar gminy wskazany jest do szczególnej ochrony. Zasadniczą część obszaru gminy uznana za obszar chronionego krajobrazu o nazwie Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi (rozporządzenie Wojewody Łomżyńskiego z dnia 19 maja 1998 roku) należy do krajowego ekologicznego systemu obszarów chronionych (ESOCH). Jest to obszar o charakterze łącznikowym, istotnym dla kształtowania systemu powiązań przyrodniczych w dorzeczu Narwi, w połączeniu z układami przyrodniczymi pojezierzy Mazurskich i Pomorskich oraz niziny Mazurskiej, predysponowany do szczególnie wysokiego reżimu gospodarowania środowiskiem.

Obszar ten stanowią fragmenty dawnej Puszczy Kurpiowskiej (Zielonej) oraz tereny ekstensywnych łąk, torfowisk niskich i agrocenoz o tradycyjnym systemie upraw. Mimo przeprowadzonych melioracji zachowały się tu niektóre stanowiska torfowisk niskich i przejściowych.

Podstawowym walorem tego obszaru, oprócz mozaikowego krajobrazu ekstensywnych terenów rolnych, łąk i lasów, jest niski stopień synantropizacji roślinności z liczną listą roślin i zwierząt podlegających ochronie.

Poza niewątpliwymi walorami przyrodniczymi, obszar ten wzbogaca dobrze zachowane środowisko kulturowe regionu etnograficznego Kurpiowszczyzny, głównie architektura, jak również kultywowane tradycje społeczności kurpiowskiej (folklor).

Powyższe uwarunkowania kwalifikują cały obszar gminy do objęcia szczególną ochroną o randze parku krajobrazowego, co wzmocni ten obszar w systemie powiązań przyrodniczych i przyczyni się do dostosowania reżimów ochrony do uwarunkowań ekologicznych.

Zasadnicze kierunki zagospodarowania obszarów chronionego krajobrazu zawarte zostały w wymienionym wyżej rozporządzeniu Wojewody Łomżyńskiego, stosowanie którego gwarantuje ochronę całego obszaru gminy przed jego przyrodniczą degradacją. Z chwilą powołania Kurpiowskiego Parku Krajobrazowego zostaną ustanowione zasady zagospodarowania przewidywane dla tego rodzaju form ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego.

❖ Użytki ekologiczne

Użytki ekologiczne zaliczane do drobno przestrzennych elementów przyrodniczych, stanowiące istotny element przyrodniczej struktury gminy. Ochrona ich stanowi ważny element całego systemu ochrony rodzimej przyrody. Rozporządzeniem nr 11 Wojewody Łomżyńskiego z dnia 4 grudnia 1996 roku na obszarze gminy Turośl utworzone zostały następujące użytki ekologiczne:

L.p.	Nr Rejestru Wojew.	Położenie		Powierzchnia (ha)	Opis obiektu
		Oddz.	Leśnictwo		
1	38	55	Leman	0,61	Bagno
2	39	57	Leman	0,88	Bagno
3	40	60	Leman	0,74	Bagno
4	41	60	Leman	0,26	Bagno
5	42	60	Leman	2,19	Bagno
6	43	72	Leman	0,66	Bagno
7	45	99	Leman	1,39	Bagno
8	44	99	Leman	1,28	Bagno
9	46	99	Leman	0,80	Bagno
10	47	100	Leman	0,60	Bagno
11	48	100	Leman	1,02	Bagno
12	49	138	Kruszą	5,18	Bagno
13	50	149	Kruszą	1,72	Bagno
14	56	188	Cieciory	1,19	Bagno
15	51	189	Cieciory	1,31	Bagno
16	53	192	Cieciory	0,50	Bagno
17	52	193	Cieciory	1,94	Bagno
18	55	217	Cieciory	1,18	Bagno
19	54	218	Kruszą	0,60	Bagno
20	57	220	Cieciory	1,39	Bagno

Na obszarze użytków (wg wymienionego rozporządzenia) zabrania się:

- pozyskiwania, niszczenia lub uszkodzenia drzew i innych roślin,
- zbioru wszystkich dziko rosnących roślin,
- niszczenia nor i legowisk zwierzęcych, gniazd ptasich i wybierania jaj,
- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości, innego zanieczyszczenia wód i gleby oraz powietrza,
- wydobywania torfu i innych kopalin,
- niszczenia gleby oraz zmiany sposobu jej użytkowania,
- palenia ognisk,
- zmiany stosunków wodnych.

❖ **Lasy ochronne**

Na obszarze gminy Turośl występuje 24 powierzchni leśnych uznanych za lasy wodochronne o łącznym areale ponad 180 ha oraz 3 powierzchnie lasów uznanych za ostaje zwierząt chronionych o łącznym areale około 150 ha. Są to lasy stanowiące własność Skarbu Państwa, będące w zarządzie Lasów Państwowych Nadleśnictwo Nowogród. W lasach tych należy ograniczać pozyskanie drewna oraz formy ich udostępniania dla ludności.

28

3.3.2 SIEĆ DOLIN CIEKÓW NIŻSZYCH RZĘDÓW

Doliny rzek: Turośli (Kanału Turoślańskiego) i Rybnicy oraz doliny kanałów: Grzędy - Wejdo, Rudna, Zimna, Krusz - Pupkowizna, jak również doliny pozostałych bezimiennych cieków oraz obniżenia terenowe (uzupełnione lasami) - elementy drobno przestrzenne systemu, stanowiące ciągi przyrodnicze o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznej, gospodarczej i krajobrazowej.

Podstawowym kierunkiem zagospodarowania tych obszarów jest:

- zachowanie dotychczasowych funkcji i walorów środowiska przyrodniczego,
- ochrona przed zainwestowaniem i degradacją.

Realizacja w/w kierunków zagospodarowania wymagać będzie w szczególności:

- utrzymanie dotychczasowego sposobu użytkowania jako ciągów naturalnej zieleni
- łąkowo-pastwiskowej z zachowaniem lokalnych skupisk wysokiej zieleni łąkowej wraz z dopuszczeniem realizacji w ich obrębie zbiorników małej retencji wodnej,

- ustalenie zakazu wykonywania prac ziemnych naruszających w sposób istotny rzeźbę terenu i układ stosunków wodnych,
- ustalenie zakazu eksploatacji złóż torfów zalegających w dolinach i obniżeniach terenu.
- jak również wprowadzenia zakazu:
 - odprowadzania nie oczyszczonych ścieków,
 - realizacji w ich obrębie obiektów kubaturowych oraz zbiorników i rurociągów do magazynowania i transportu paliw, olejów i smarów,
 - budowy stacji paliw,
 - lokalizacji składowisk odpadów stałych i wylewisk płynnych.

3.3.3 LASY

Zajmują znaczną powierzchnie obszaru gminy (25,2%) i występują w przewadze w formie dużych kompleksów leśnych - elementy przestrzenne systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu ponad lokalnym i funkcjach: ekologicznej, gospodarczej i krajobrazowej.

Podstawowym kierunkiem zagospodarowania obszarów leśnych jest:

- zachowanie lasów jako komponentów krajobrazu naturalnego,
- prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z ustaleniami planów urządzenia lasów, uwzględniając zasadę powszechnej ochrony, utrzymania ciągłości użytkowania oraz dostosowania do ustalonych w planach funkcji i form użytkowania,
- szczególną ochronę powierzchni leśnych pełniących rolę lasów ochronnych,
- udostępniania i częściowego przystosowywania kompleksów leśnych do lokalnych potrzeb rekreacyjno-wypoczynkowych,
- wykonanie rekultywacji i zagospodarowania wyrobisk poeksploatacyjnych,
- powiększanie powierzchni leśnych, zalesiając grunty nieprzydatne w produkcji rolnej,
- jak również wprowadzenia zakazu:
 - przeznaczania powierzchni leśnych na cele nieleśne,
 - zabudowy z wyjątkiem urządzeń integralnie związanych z ich funkcją,
 - realizacji przebiegu urządzeń liniowych (linii elektroenergetycznych, gazociągów, ropociągów, kolektorów sanitarnych, linii telekomunikacyjnych, dróg itp.) wymagających znacznych wylesień,
 - wykonywanie melioracji trwale naruszających układ stosunków wodnych w dolinach rzecznych na obszarach leśnych,
 - lokalizacji składowisk odpadów przemysłowych i komunalnych.

3.3.4 ZIELEŃ URZĄDZONA

Zieleń ogrodów przydomowych, przykościelna, cmentarna, itp. - elementy uzupełniające system przyrodniczy gminy o znaczeniu lokalnym.

Podstawowym kierunkiem zagospodarowania jest ochrona powierzchni istniejących form zieleni urządzonej przed likwidacją, z wyjątkiem szczególnych przypadków - realizacji bardzo ważnych elementów komunikacyjnych lub infrastrukturalnych.

Realizacja ochrony istniejącej zieleni urządzonej wymagać będzie w szczególności:

- zakazu przeznaczania tych terenów na inne cele w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu,
- doboru odpowiednich, do warunków siedliskowych i układów przestrzennych, gatunków zieleni,
- zachowania funkcji zieleni cmentarnej łącznie z ich układem przestrzennym, fizjograficznym i przyrodniczym.

3.3.5 OCHRONA WÓD POWIERZCHNIOWYCH I PODZIEMNYCH

W ramach ochrony wód powierzchniowych i podziemnych zakłada się:

- uzyskanie i utrzymanie przynajmniej w II klasie czystości wszystkich cieków na obszarze gminy,
- ochronę wód gruntowych przed zanieczyszczeniami sanitarnymi, rolniczymi i przemysłowymi,
- szczególną ochronę wód Głównego Zbiornika Wód Podziemnych "Sandr Kurpiowski" zalegającego pod obszarem całej gminy,
- utrzymanie nienaruszalnego przepływu biologicznego Rybnicy, Kanału Turoślańskiego i innych mniejszych cieków wodnych.

Realizacja powyższych założeń wymagać będzie w szczególności:

- zakazu odprowadzania do wód oczyszczonych ścieków sanitarnych i przemysłowych w wielkościach, które nie gwarantują utrzymania obowiązującej II klasy czystości wód,
- zakazu odprowadzania nie oczyszczonych ścieków do gruntu,
- budowy zbiorczych systemów kanalizacyjnych z oczyszczalniami ścieków lub indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków,

- zachowania stref ochronny dla studni stanowiących ujęcia komunalne oraz przestrzegania zasad ich zagospodarowania, wynikających z decyzji administracyjnych ustanawiających te strefy,
- właściwego doboru terenów (skład fizyko-mechaniczny gleb, budowa geologiczna, spadki) dla rolniczego wykorzystania odchodów płynnych z ferm produkcji zwierzęcej.

3.3.6 OCHRONA POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO

W zakresie ochrony powietrza atmosferycznego uwzględnia się następujące kierunki zagospodarowania:

- przeciwdziałanie wzrostowi zanieczyszczeń powietrza głównie substancjami pochodzącymi z procesów energetycznych, przemysłowych oraz komunikacji samochodowej (zwłaszcza pyłów zawieszonych, dwutlenku siarki i azotu oraz ołowiu),

Realizacja powyższych założeń wymagać będzie w szczególności:

- obowiązkowi stałego monitoringu atmosfery, jako podstawy ustalenia lokalnych, jednostkowych norm emisji zanieczyszczeń lub ich likwidacji w formie stosownych decyzji administracyjnych,
- obowiązkowi stosowania technologii przyjaznych środowisku lub instalowania urządzeń do redukcji zanieczyszczeń w obiektach mogących stanowić źródła emisji zanieczyszczeń,
- stosowaniu proekologicznych nośników energii cieplnej (gaz, olej opałowy, energia elektryczna) - kotłownie szkolne i inne obiekty użyteczności publicznej, jak również gospodarstwa domowe,
- utrzymaniu obowiązku ponadnormatywnej uciążliwości zakładu w granicach własnej działki,
- przestrzegania wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń określonych w załączniku nr 1 do rozporządzenia M.Ś. z dnia 28.04 1998 roku w sprawie dopuszczalnych wartości stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu (Dz. U. Nr 55, poz. 355).

3.3.7 OCHRONA LUDZI I ŚRODOWISKA PRZED HAŁASEM I WIBRACJAMI

Działania w tym zakresie powinny zmierzać w kierunku minimalizacji poziomu hałasu i wibracji, głównie, na obszarach stałego pobytu (zamieszkania) ludzi.

Realizacja powyższych założeń wymagać będzie w szczególności:

- eliminacji z obszarów zamieszkania źródeł hałasu o ponadnormatywnym natężeniu poprzez zabezpieczenia techniczne lub zmianę technologii i urządzeń,
- ograniczania ponadnormatywnego hałasu i wibracji do granic własności działek, na których zlokalizowane są ich źródła powstawania,
- uwzględniania w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu wartości progowych poziomów hałasu zawartych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9.01.2002 roku w sprawie wartości progowych poziomów hałasu (Dz. U. Nr 8, poz. 81).

3.3.8 OCHRONA LUDZI I ŚRODOWISKA PRZED SZKODLIWYM ELEKTROMAGNETYCZNYM PROMIENIOWANIEM NIEJONIZUJĄCYM ORAZ POLEM ELEKTROMAGNETYCZNYM

Źródłem szkodliwego elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego są, głównie, przesyłowe linie elektroenergetyczne wysokich napięć. Na obszarze gminy Turośl nie występują źródła grożące promieniowaniem, w tym niejonizującym. Brak jest linii elektroenergetycznych o większej mocy. Cała sieć elektroenergetyczna sprowadza się jedynie do linii przesyłowych 15 kV i linii nn. [Projektowana napowietrzna linia elektroenergetyczna 110 kV relacji Łyse-Kolno, stanowiąca inwestycję celu publicznego, będzie stanowiła źródło pola elektromagnetycznego. Z tego względu w opracowywanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy przewidzieć stosowne rozwiązania w postaci pasa ograniczeń, zapewniającego odpowiednią odległość zabudowy mieszkalnej od linii.](#)

3.3.9 OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI

W celu ochrony powierzchni ziemi i racjonalnego wykorzystania jej walorów użytkowych w rozwoju gminy, przyjmuje się następujące kierunki zagospodarowania:

- ochronę powierzchni ziemi przed zanieczyszczeniami stałymi i płynnymi,
- ochronę rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed przeznaczaniem jej na cele inne niż rolnicze,
- ochronę powierzchni ziemi przed negatywnymi skutkami powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych.

Realizacja powyższych założeń wymagać będzie w szczególności:

- likwidacji „dzikich” (nie urządzonych) składowisk odpadów,
- budowy składowiska odpadów stałych zachowującego właściwe dla tego rodzaju obiektów normy sanitarne i ekologiczne oraz stworzenie systemu gromadzenia i wywozu odpadów, gwarantującego ochronę środowiska przyrodniczego przed

zanieczyszczeniem, jak również umożliwiającego odzysk (recycling) surowców wtórnych, w drodze selekcji odpadów u ich wytwórców lub na składowisku gminnym oraz systemu zbytu odzyskanych surowców,

- zachowanie dotychczasowej struktury przestrzennej gruntów rolnych i leśnych z możliwością ekologicznego jej wzbogacania (zadrzewienia śródpolne, remizy, użytki ekologiczne itp.),
- ochrony kompleksów pochodzenia organicznego przed zmianą ich przeznaczenia na cele inne niż produkcji rolnej,
- podnoszenia jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez dalszą poprawę stosunków wodnych łącznie z budową zbiorników małej retencji,
- racjonalnej eksploatacji złóż surowców mineralnych z zachowaniem wymogów ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz. 96),
- rekultywacji i zagospodarowaniu wyrobisk po eksploatacji surowców mineralnych,
- wprowadzenia zakazu eksploatacji złóż torfów w dolinach i obniżeniach terenowych.

3.4 KIERUNKI OCHRONY PRZESTRZENI KULTUROWEJ

Zasoby dziedzictwa kulturowego jako trwałe elementy zagospodarowania obszaru stanowią istotny element tożsamości świadczący o ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej. Podstawowym celem polityki władz gminy w tej dziedzinie powinna być ochrona oraz racjonalne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, zmiany funkcji i przeznaczenia obiektów wymagają pisemnej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w trybie określonym przez Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 11 stycznia 1994 r. w sprawie zezwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkach i archeologicznych prac wykopaliskowych.

Najpełniejszą ochronę obiektów dziedzictwa kulturowego przed naturalnym niszczeniem, dewastacją przez człowieka poprzez wykorzystywanie na nieodpowiednie cele lub obudowywanie innymi obiektami, można uzyskać poprzez sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Plany powinny zawierać regulacje dotyczące przeznaczenia i zagospodarowania terenów, na których znajdują się obiekty podlegające ochronie.

3.4.1 TERENY I OBIEKTY DÓBR KULTURY PODLEGŁE OCHRONIE PRAWNEJ

Turośl

- 1) Historyczny układ przestrzenny miejscowości

- 2) Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Jana Chrzciciela
 - a) **kościół drewniany, 1871 - 1873 r., nr rej. A-83**
 - b) dzwonnica, drewniana, 2 ćw. XX w.
 - c) plebania, drewniana, początek XX w.
- 3) Dwa cmentarze rzymskokatolickie
 - a) **kaplica cmentarna, drewn., 4 ćw. XIX w., nr rej. A-522,**
 - b) brama cmentarna, kamienna/mur., 4 ćw. XIX w.,
 - c) mur cmentarny, kam./mur. 4 ćw. XIX w.
- 4) Kapliczka słupowa, drewn., 4 ćw. XIX w.
- 5) Dom Nr 27, drewn., pocz. XX w.
- 6) Dom Nr 29, drewn., pocz. XX w.
- 7) Dom Nr 33, drewn., lata 20-te XX w.
- 8) Wiatrak „koźlak”, drewn., 3 ćw. XIX w., przeniesiony z Radziszewa Króli w 1983 roku
- 9) Spichlerz, drewn., lata 20-te XX w., GOK

Adamusy

- 1) Krzyż żeliwny, 1857 rok

Cieciory

- 1) Dom Nr 34, drewniany, początek XX wieku,
- 2) Kapliczka murowana, obok krzyż żeliwny, 1883 r.

Cieloszka

- 1) Dom Nr 43, drewniany, 1928 r.
- 2) Dom Nr 79, drewniany, l.30-teXX w.
- 3) Kapliczka słupowa obok domu Cieloszka Nr 11, drewn., pocz. XX w.
- 4) Kapliczka słupowa, drewn., pocz. XX w.

Charubin

- 1) Krzyż z Chrystusem, drewn., l.30-te XX w.
- 2) Dom Nr 18, drewn., 1920 r.
- 3) Dom Nr 26, drewn., l.30-te XX w.
- 4) Dom Nr 28, drewn., l.20-te XX w.

Dudy Nadrzeczne

- 1) Krzyż, drewniany, l.30-te XX w.

- 2) Dom Nr 6, drewniany, l.30-te XX w.

Ksebki

- 1) Kapliczka, drewniana, pocz. XX w.
- 2) Kapliczka słupowa, drewniana, 4 ćw. XIX w.
- 3) Kapliczka przydrożna, murowana, 4 ćw. XIX w.
- 4) Dom Nr 53, drewn., lata 20-te XX w.
- 5) Dom Nr 55, drewn., lata 20-te XX w.
- 6) Dom Nr 59, drewn., pocz. XX w.

Krusza

- 1) **Cmentarz z okresu I wojny światowej, nr rej. A-432,**
- 2) Krzyż, żeliwny i kapliczka murowana, pocz. XX w.
- 3) Krzyż żeliwny, początek XX w.
- 4) Kapliczka słupowa z figurką, drewn., l. 20-te XX w.
- 5) Kapliczka, murowana, l. 20-te XX w.

Leman

- 1) **Zespół kościoła paraf. p.w. Św. Józefa i Niepokalanego Poczęcia NMP, nr rej. A-535**
 - a) kościół, drewniany, 1925 r.
 - b) dzwonnica, drewniana, 1925 r.
 - c) plebania, drewniana, lata 20-te XX w.
 - d) kapliczka przy kościele, drewniana, lata 20-te XX w.
- 2) Cmentarz rzymskokatolicki
- 3) Kaplica cmentarna, drewniana, XVIII/XIX w.
- 4) Dom Nr 19, drewniany, pocz. XX w.
- 5) Dom Nr 60, drewniany, pocz. XX w.
- 6) Strażnica graniczna, murowana, lata 20 XX w. (ośrodek zdrowia)

Łacha

- 1) Dom Nr 38, drewniany, l.20-te XX w.
- 2) Dom Nr 78, drewniany, l.20-te XX w.
- 3) Dom Nr 82, drewniany, koniec XIX w.
- 4) Dom Nr 83, drewniany, l.20-te XX w.
- 5) Dom Nr 103, drewniany, l.20-te XX w.

- 6) Kapliczka przydrożna, drewniana 4 ćw. XIX w.

Popiołki

- 1) Młyn wodny, drewniany, l.20-te XX w

Pupki

- 1) Krzyż, żeliwny, 1896 r.
- 2) Dom Nr 18, drewniany, l.20-te XX w.

Ptaki

- 1) Dom Nr 7, drewniany, l.20-te XX w.
- 2) Dom Nr 9, drewniany, l.20-te XX w.

Samule

- 1) Dom Nr 14, drewniany, l.20-te XX w.
- 2) Dom Nr 14 A, drewniany l.30-te XX w.
- 3) Dom Nr 15, drewniany, 1.20-te XX w.
- 4) Krzyż, żeliwny, 1887 r.

Szablaki

- 1) Krzyż, żeliwny, pocz. XX w.
- 2) Dom Nr 10, drewniany, lata 20-te XX w.

Trzczańskie

- 1) Dom Nr 5, drewniany, lata 20-te XX w.

Wanacja

- 1) Kapliczka przydrożna, murowana, 4 ćw. XIX w.
- 2) Kapliczka słupowa, drewniana, koniec XIX w.

Zimna

- 1) Dom Nr 13, drewniany, l.20-te XX w.
- 2) Krzyż przydrożny, murowany, połowa XIX w.

Wykaz stanowisk archeologicznych - podlegających ochronie:

- 1) Łacha, stanowisko 2, kultura komornicka - obozowisko, kultura niemeńska - obozowisko, epoka brązu - cmentarzysko, wczesna epoka żelaza - osada, wczesne średniowiecze - osada, późn. średniowiecze - osada, okres nowożytny - osada,
- 2) Łacha, stanowisko 5, kultura strefy leśnej, obozowisko/osada,
- 3) Łacha, stanowisko 22, pradzieje nieokreślone - osada, wczesna epoka żelaza - osada, późne średniowiecze - osada,
- 4) Łacha, stanowisko 25, epoka kamienna, obozowisko,
- 5) Szablaki, stanowisko 50, kultura komornicka - obozowisko, wczesna epoka żelaza - osada,
- 6) Popiołki, stanowisko 62, wczesna epoka żelaza - osada,
- 7) Popiołki, stanowisko 67, mezolit/epoka żelaza - obozowisko/osada, wczesna epoka żelaza - osada,
- 8) Szablaki, stanowisko 73, kultura niemeńska, obozowisko/osada,
- 9) Szablaki, stanowisko 36, wczesne średniowiecze - osada, póź. średniowiecze - osada.

3.4.2 ZASADY OCHRONY KONSERWATORSKIEJ

Ochrona historycznych układów przestrzennych wsi polega na:

- zachowaniu historycznego rozplanowania układu wiejskiego i jego historycznych elementów (np.: zespół kościoła parafialnego, cmentarz parafialny, zespół dworski wraz z towarzyszącą im zielenią, wieś - ulicówka), historycznego układu komunikacyjnego i parcelacyjnego, a w jego szczególności przebiegu dróg w obecnych liniach rozgraniczających i zabudowy,
- na kształtowaniu nowych elementów układu przestrzennego w dostosowaniu do historycznej kompozycji i dyspozycji funkcjonalno - przestrzennej układu oraz jego elementów,
- na zachowaniu zbliżonej do historycznej skali układu,
- na zachowaniu historycznych dominant wysokościowych, przestrzennych i architektonicznych (np. kościoła parafialnego i dzwonnicy, dworu),
- na zachowaniu, restauracji i modernizacji technicznej zabudowy historycznej,
- na dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej wsi w zakresie sytuacji, skali i bryły oraz w nawiązaniu do lokalnej tradycji budowlanej, przy lokalizacji nowych obiektów mieszkalnych i gospodarczych winna być zachowana tradycyjna dyspozycja funkcjonalno - przestrzenna zagrody.

Układ przestrzenny Turośli

Ochroną konserwatorską objęte są następujące elementy układu przestrzennego wsi:

- układ głównych dróg wraz z trójkątnym placem - rozjazdem w istniejących liniach rozgraniczających i istniejących liniach zabudowy,
- istniejące podziały parcelacyjne:
 - na odcinku południowym drogi głównej - między trójkątnym placem, a rozjazdem do Ciecior i Kruszy,
 - na odcinku wschodnim, w południowym paśmie zabudowy - między trójkątnym placem, a zespołem kościoła,
- zabytkowe zespoły architektury drewnianej wraz z ich otoczeniem:
 - zespół kościoła parafialnego: kościół wraz z otaczającym go cmentarzem przykościelnym, dzwonnica, ogrodzenie oraz zieleń wysoka, cmentarz parafialny z kaplicą cmentarną, ogrodzeniem i zielenią wysoką, plebania i dom parafialny,
 - zespół "miniskansenu": dawny budynek Urzędu Gminy, spichlerz i wiatrak kozłowy,
 - zabudowa tradycyjna skoncentrowana w dwóch zespołach:
 - * przy drodze głównej, na odcinku od rozjazdu na Ciecior i Kruszę do trójkątnego placu, w zachodnim paśmie zabudowy,
 - * przy wschodnim odgałęzieniu drogi głównej w kierunku kościoła, w południowym paśmie zabudowy.

Obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków) objęte są ścisłą ochroną konserwatorską, która polega na ich zachowaniu i konserwacji. Wszelkie prace przy obiektach i na terenach zabytkowych oraz w ich bezpośrednim otoczeniu mogą być prowadzone tylko za zgodą służb konserwatorskich.

Obiekty kulturowe (pozostałe figurujące w spisie) stanowią przedmiot zainteresowania konserwatorskiego, podlegają zachowaniu i ochronie. Prace przy obiektach kulturowych winny być uzgadniane ze służbą konserwatorską. Rozbiórka budynku o wartościach kulturowych może być dokonana tylko w uzasadnionych przypadkach (bardzo zły stan zachowania) za zgodą służb konserwatorskich.

Ochrona cmentarzy i mogił historycznych polega na:

- wyłączeniu ich spod wszelkiej działalności inwestycyjnej, nie związanej rewaloryzacją,

- na zachowaniu i konserwacji historycznych elementów ukształtowania terenu cmentarzy (nasypy, wały, układ alejowy, układ kwater i mogił),
- na zachowaniu i konserwacji starodrzewu,
- na zachowaniu i konserwacji zabytkowych nagrobków, krzyży oraz innych elementów małej architektury (ogrodzenia, bramy),
- na usuwaniu elementów zniekształcających (np. samosiewy, wysypiska śmieci),
- na zakazie lokalizowania w ich bezpośrednim sąsiedztwie działalności o uciążliwym charakterze oraz obiektów zasłaniających widok na cmentarz, czy też dysharmonizujących przestrzennie i kompozycyjnie z ich elementami.

Zabytki archeologiczne objęte są ścisłą ochroną konserwatorską, która polega na zakazie prowadzenia na terenie zabytku wszelkiej działalności inwestycyjnej nie związanej z jego rewaloryzacją.

Stanowiska archeologiczne objęte są obserwacją archeologiczną. Wszelka działalność inwestycyjna na ich terenie może być prowadzona pod nadzorem archeologiczno - konserwatorskim. W przypadku stwierdzenia relikwów archeologicznych prace winny być przerwane, a teren udostępniony do badań archeologicznych.

W ramach ochrony obiektów i dóbr kultury zakłada się następujące kierunki:

- wprowadzanie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego stosownych ustaleń uzgodnionych ze służbami ochrony zabytków,
- ustalanie sposobu postępowania (uzgodnionego ze służbami archeologicznymi) przy wyznaczaniu w miejscowych planach terenów ze stanowiskami archeologicznymi na cele budowlane,
- ustalenie obowiązku zawiadamiania służb archeologicznych o natrafieniu na obiekty nieznanego pochodzenia podczas prowadzenia prac ziemnych,
- współpraca pomiędzy właścicielami, władzami gminy i służbami ochrony zabytków w celu utrzymania obiektów w należyтым stanie i właściwego ich użytkowania.

Realizacja kierunków odbywać się będzie poprzez:

- spełnianie wymagań ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego na podstawie przepisów szczególnych,
- realizowanie ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- pomoc organizacyjna i finansowa właścicielom obiektów zabytkowych,

- przedstawienie do uzgodnienia Służbom Ochrony Zabytków zakresu prac porządkowych na terenie zabytkowych cmentarzy.

Powyższy rozdział opracowano na podstawie materiałów dostarczonych przez Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Białymstoku. Delegatura w Łomży.

3.5 KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU OBSZARÓW ZABUDOWANYCH I PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ

Rozwój obszarów zabudowanych oraz przeznaczonych pod zabudowę wynikać będzie:

- ze stanu zagospodarowania i wykształconych funkcji jednostek osadniczych,
- uwarunkowań środowiska,
- zakładanych kierunków rozwoju gminy.

Rozwój ukierunkowany będzie na podnoszenie ładu przestrzennego w kształtowaniu zagospodarowania gminy przy zachowaniu walorów przyrodniczych i kulturowych środowiska, przy zapewnieniu walorów krajobrazowych zagospodarowania oraz efektywności wykorzystania zasobów.

Głównym kierunkiem zagospodarowania gminy jest ochrona krajobrazu przyrodniczo - kulturowego Równiny Kurpiowskiej. Temu kierunkowi podporządkowane są inne kierunki rozwoju: osadnictwa, turystyki i rekreacji oraz funkcji gospodarczych.

40

Zasady gospodarowania na obszarze określają:

- Rozporządzenie Wojewody Łomżyńskiego Nr 14/98 z dnia 19 maja 1998 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa łomżyńskiego,
- Ustawa o ochronie przyrody.

Ustalenia zawarte w tych dokumentach są nadrzędne w stosunku do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

3.5.1 GŁÓWNE KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU ZABUDOWY W JEDNOSTKACH STRUKTURALNYCH

Jednostka I - ośrodek gminny Turośl

Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno - przestrzennej miejscowości gminnej określono na rysunku w skali. 1 : 7 500 „kierunki zagospodarowania przestrzennego”.

Określono kierunki przekształceń istniejącego zainwestowania, tereny, które mogą być przeznaczone pod zabudowę oraz dominujące funkcje poszczególnych terenów tworzących strukturę zainwestowania miejscowości.

Kierunki i zasady zagospodarowania terenów zabudowy:

- Rozwój zabudowy mieszkaniowej poprzez:
 - sukcesywne przekształcanie zabudowy zagrodowej zlokalizowanej w centrum miejscowości w zabudowę mieszkaniową,
 - realizacja nowych zespołów zabudowy mieszkaniowej na wyznaczonych terenach w północnej i południowej części miejscowości - realizacja w formie zabudowy jednorodzinnej,
 - modernizację zasobów i uzupełnienia w ramach istniejącej struktury,
- rozwój usług i funkcji produkcyjnej poprzez:
 - modernizację istniejących oraz realizację nowych obiektów usługowych z zakresu administracji i obsługi ludności,
 - prowadzenie działalności gospodarczej o charakterze nieuciążliwym w obiektach adaptowanych lub lokalizowanych w strefach zabudowy,
 - realizację zakładów drobnej produkcji głównie przetwórstwa rolnego - lokalizacja w północnej części miejscowości,
- rozwój zaplecza obsługi rolnictwa - usług rolniczych i instytucji obsługi rolnictwa poprzez modernizację i rozbudowę istniejących obiektów i urządzeń,
- rozwój zabudowy zagrodowej na zasadzie modernizacji, przebudowy i rozbudowy istniejących siedlisk,
- wykształcenie ośrodka obsługi ruchu turystycznego poprzez:
 - rozwój usług z zakresu handlu, gastronomii, hotelarstwa,
 - rozbudowę zaplecza obsługi podróżnych samochodowych - lokalizacja obiektów przy drodze wojewódzkiej Kolno - Myszyniec,
 - tworzenie bazy noclegowej turystyki i wypoczynku - zabudowa pensjonatowa, pokoje gościnne w zabudowie mieszkaniowej,
 - urządzenie ścieżek rowerowych,
- podporządkowanie zagospodarowania na obszarze położonym w strefie ochrony konserwatorskiej zasadom, które określone zostały w rozdziale „Kierunki ochrony przestrzeni kulturowej”,
- poprawa wizerunku miejscowości poprzez:
 - porządkowanie i rewitalizację obszaru o wartościach kulturowych,

- eliminację zabudowy w złym stanie technicznym, w szczególności zlokalizowanej na terenie byłej bazy GS i w centralnej części miejscowości,
- zagospodarowanie lub rozbiórka nieużytkowanych obiektów,
- modernizacja istniejącej zabudowy w kierunku poprawy estetyki,
- przebudowa obiektów dysharmonizujących, zwłaszcza zlokalizowanych w strefie ochrony konserwatorskiej,
- dostosowanie nowej zabudowy do tradycji regionalnej w zakresie gabarytów, form zabudowy oraz stosowanego materiału budowlanego,
- dostosowanie i zharmonizowanie zabudowy i sposobu zagospodarowania przestrzeni z otaczającym krajobrazem i otaczającą zabudową,

Jednostka II - rolniczo-leśna i jednostka III - ekologiczno turystyczna

Na obszarze zakłada się umiarkowany rozwój osadnictwa ukierunkowany na polepszanie standardu życia mieszkańców (poprawa warunków mieszkaniowych, wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną), odzyskiwanie walorów kulturowych (remonty, rewaloryzacje, odbudowy), tworzenie warunków rozwoju rolnictwa oraz rozwój funkcji turystycznej (budowa urządzeń turystycznych, rozwój agroturystyki),

42

Kierunki i zasady zagospodarowania terenów zabudowy:

- rozwój zabudowy mieszkaniowej, usługowej i rolniczej głównie na zasadzie modernizacji, przebudowy i uzupełnień w ramach istniejącej struktury,
- realizacji nowej zabudowy w granicach wyznaczonych obszarów zabudowy oraz strefach zagospodarowania turystyczno - rekreacyjnego z wyłączeniem pasa terenu o szerokości co najmniej 50 m od rzeki Pisy,
- przestrzeganie zakazu przeznaczania na cele budowlane powierzchni leśnych, terenów zalewowych oraz o niekorzystnych dla zabudowy warunkach fizjograficznych (doliny cieków wodnych i inne obniżenia terenu),
- [tereny lokalizacji inwestycji celu publicznego – napowietrznej linii elektroenergetycznej 110 kV relacji Łyse-Kolno, przebiegają przez obszary szczególnego zagrożenia powodzią, których sposób zagospodarowania winien odbywać się na zasadach określonych w prawie wodnym,](#)
- kształtowanie nowej zabudowy (także istniejącej modernizowanej i przebudowywanej) w dostosowaniu do tradycyjnego budownictwa regionalnego w zakresie skali i bryły zabudowy oraz stosowanego materiału budowlanego:
 - wysokość zabudowy do 2 kondygnacji, w tym poddasze użytkowe,

- dopuszcza się lokalizację nieuciążliwego rzemiosła i drobnej produkcji w obiektach
- adaptowanych lub lokalizowanych w obrębie istniejącej zabudowy; zakłady spełniać muszą wymogi ochrony środowiska, swoją skalą i charakterem nawiązywać do istniejących obiektów, wpisywać się harmonijnie w krajobraz,
- rozbudowa bazy usługowej i noclegowej turystyki i wypoczynku oraz zaplecza sportowo - rekreacyjnego poprzez realizację następujących form zagospodarowania turystycznego:
 - tworzenie gospodarstw agroturystycznych na bazie istniejących gospodarstw rolnych głównie w jednostce ekologiczno-turystycznej,
 - dostosowanie części zabudowy mieszkaniowej do świadczenia usług turystycznych - (pokoje gościnne),
 - adaptację na cele turystyczne nieużytkowanych obiektów,
 - utrzymanie istniejących oraz urządzenie nowych ogólnodostępnych terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w dolinie Pisy z miejscami plażowania, ciągami spacerowymi oraz obiektami obsługi turystyki wodnej (przystań, pole namiotowe) - w rejonach określonych na rysunku studium (Ptaki, Ciecior),
 - urządzenie ścieżek rowerowych,
 - zabudowa letniskowa realizowana:
 - * poprzez adaptację nieużytkowanych siedlisk rolniczych,
 - * w formie zespołów zabudowy lokalizowanych w strefach zabudowy wsi oraz na terenach wyznaczonych w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy i w studium pod realizację tej formy budownictwa,
- rozbudowa zaplecza obsługi ruchu turystycznego poprzez:
 - rozwój usług z zakresu handlu, gastronomii, hotelarstwa,
 - realizację obiektów obsługi podróży samochodowych,
- rozwój funkcji produkcyjno -usługowych
 - realizację obiektów obsługi rolnictwa: obiekty uciążliwe oraz dysharmonizujące z zabudową powinny być lokalizowane poza obszarami zwartej zabudowy wsi,
 - modernizacja i realizacja obiektów usługowych z zakresu obsługi ludności w dostosowaniu do potrzeb,
 - realizację zakładów drobnej wytwórczości i usług ukierunkowanych na wykorzystanie miejscowych surowców (przetwórstwa rolnego) - lokalizacja w jednostce II roi. - leśnej,
- poprawa wizerunku wsi oraz tworzenie nowych wartości kulturowych poprzez:

- dostosowanie nowej zabudowy do tradycji regionalnej w zakresie gabarytów, form zabudowy oraz stosowanego materiału budowlanego,
- dostosowanie i zharmonizowanie zabudowy i sposobu zagospodarowania przestrzeni z otaczającym krajobrazem i otaczającą zabudową,
- usunięcie lub odpowiednia przebudowa obiektów dysharmonizujących o obcych dla krajobrazu, otoczenia i tradycji formach,
- zagospodarowanie lub rozbiórka nieużytkowanych obiektów,
- modernizacja istniejącej zabudowy w kierunku poprawy estetyki,
- podporządkowywanie realizacji ukształtowanym historycznie układom zabudowy.

3.6 KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

W zakresie usług ponadpodstawowych jak administracja finansowa, samorządowa, lecznictwo zamknięte i specjalistyczne, kultura, szkolnictwo ponadgimnazjalne, szkolnictwo wyższe - gmina znajduje się w zasięgu oddziaływania ośrodka powiatowego miasta Kolno oraz miast Łomży i Białegostoku. W zakresie usług podstawowych ludność gminy obsługiwana jest przez placówki zlokalizowane w ośrodku gminnym Turośl. Ośrodkiem wspomagającym miejscowość gminną w zakresie obsługi ludności jest zespół wieś Leman - obsługa północno-zachodniej części gminy.

3.6.1 EDUKACJA

Szkolnictwo podstawowe w gminie realizowane jest przez sieć sześcioletnich szkół podstawowych znajdujących się w następujących wsiach: Turośl, Ptaki, Łacha, Leman, Ksebki. Łącznie placówki szkolnictwa podstawowego dysponują 39 pomieszczeniami do nauczania. W roku szkolnym 2000/2001 do szkół podstawowych uczęszczało łącznie 547 uczniów. Zajęcia w szkołach prowadziło 62 nauczycieli pełnozatrudnionych.

Na terenie gminy funkcjonuje 1 gimnazjum. Do gimnazjum uczęszcza 161 uczniów z terenu całej gminy. Młodzież dowożona jest autobusem szkolnym.

W gminie Turośl wychowanie przedszkolne realizowane jest przez oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. Uczestnictwo dzieci w przedszkolach kształtuje się na niskim poziomie.

W zakresie edukacji zakłada się następujące kierunki i zadania rozwoju:

- dostosowanie bazy szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego do potrzeb zreformowanego systemu oświaty poprzez:
 - modernizację szkoły podstawowej w Lemanie,
 - rozwój przyszkolnej bazy sportowej, w tym budowę sal gimnastycznych przy wszystkich szkołach podstawowych,

- organizowanie systemu dowozu dzieci do szkół (zakup autobusu szkolnego).
- podnoszenie poziomu wykształcenia młodzieży poprzez:
 - zwiększenie roli i udziału liceów ogólnokształcących w systemie edukacji ponadgimnazjalnej,
 - upowszechnianie wykształcenia średniego w wyniku zwiększania liczby uczniów w technikach i liceach zawodowych.
- dostosowanie struktury systemu i profili kształcenia do zmieniającego się popytu na rynku pracy poprzez ścisłą współpracę z podmiotami gospodarczymi powiatów i regionu w zawodach poszukiwanych na rynku pracy.
- poprawę jakości i metod nauczania z wykorzystaniem nowoczesnych technik poprzez:
 - tworzenie i rozbudowę pracowni komputerowych w szkołach podstawowych (głównie w szkole w Lemanie),
 - tworzenie i rozbudowę pracowni językowych,
 - poprawę wyposażenia dydaktycznego.

3.6.2 OCHRONA ZDROWIA

Na terenie gminy funkcjonują podstawowe ośrodki zdrowia w Turośli i Lemanie. Placówki obsługują łącznie 5400 osób. W Turośli funkcjonują 2 gabinety lekarskie (lekarz rodzinny i stomatolog). Raz w tygodniu przyjmuje lekarz ginekolog. W Lemanie w ośrodku zdrowia przyjmuje dwóch lekarzy dojeżdżających. W zakresie szczepień podstawowych wszystkie dzieci obsługiwane są przez ośrodek zdrowia w Turośli.

W zakresie leczenia zamkniętego i specjalistycznego gmina obsługiwana jest przez szpital rejonowy i poradnie specjalistyczne w Kolnie. Na terenie gminy Turośl brak jest placówek zaopatrzenia w leki. Najbliższa apteka znajduje się w Kolnie.

Należy dążyć do poprawy funkcjonowania i usprawniania warunków w lecznictwie otwartym poprzez:

- modernizację i rozbudowę ośrodków zdrowia,
- tworzenie warunków do rozwoju instytucji lekarza domowego,
- rozwój profilaktyki zdrowotnej,
- zapewnienie mieszkańcom dostępu do specjalistycznych usług medycznych,
- rozszerzanie zakresu świadczonych usług zdrowotnych,
- stworzenie warunków do rozwoju budownictwa mieszkaniowego dla lekarzy.

3.6.3 OPIEKA SOCJALNA

W gminie funkcjonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turośli. Z pomocy społecznej korzysta około 9% mieszkańców gminy.

Dominującą przyczyną korzystania z pomocy społecznej jest bezrobocie, niepełnosprawność oraz potrzeba ochrony macierzyństwa. W gminie obecnie brak jest placówek stacjonarnej pomocy społecznej.

W celu poprawy funkcjonowania opieki socjalnej należy dążyć do rozbudowy bazy i form opieki społecznej poprzez:

- utworzenie domu pomocy społecznej w Charubinie (adaptacja budynku po szkole podstawowej), bądź w innych miejscowościach na bazie istniejących pustostanów,
- doskonalenie działań ośrodków pomocy społecznej w zakresie pomocy środowiskowej,
- zapewnienie opieki socjalnej dla bezrobotnych bez szans uzyskania pracy,
- wspieranie działań instytucji i organizacji zajmujących się działalnością socjalną, opieką społeczną oraz problemami uzależnień i patologii społecznych,
- tworzenie ośrodków wypoczynku, edukacji i integracji dla osób niepełnosprawnych.

3.6.4 USŁUGI KULTURY

Sieć placówek upowszechniania kultury na terenie gminy Turośl tworzą: gminny ośrodek kultury i gminna biblioteka publiczna w Turośli, filie biblioteczne w Lemanie i we wsi Łacha oraz świetlica w Nowej Rudzie.

Rozwój kultury następować będzie poprzez tworzenie warunków do:

- utrzymania istniejących placówek kultury zwłaszcza gminnego ośrodka kultury w Turośli,
- reaktywowania „Turoślańskiego rękodziela ludowego”,
- rozwoju czytelnictwa,
- zwiększenia ilości podstawowych placówek kultury na terenie gminy.

3.6.5 SPORT, REKREACJA, WYPOCZYNEK

Placówki sportowe funkcjonują głównie przy szkołach podstawowych. W gminie są następujące placówki: sala gimnastyczna przy szkole podstawowej w Turośli, wiejskie boiska sportowe, ośrodek sportowo-rekreacyjny w Ptakach.

Polepszenie stanu bazy sportowej, bazy rekreacyjno - wypoczynkowej oraz warunków do rozwoju sportu i rekreacji następować będzie poprzez:

- rozbudowę ośrodka sportowo-rekreacyjnego o bazę noclegową,

- rozwój bazy sportu szkolnego - budowę sal gimnastycznych przy szkołach podstawowych, w I etapie w Turośli, a w następnych etapach przy pozostałych szkołach,
- modernizację przyszkolnych boisk sportowych,
- rozwój bazy rekreacyjno - wypoczynkowej (ścieżki rowerowe, szlaki piesze),
- organizowanie imprez rekreacyjno - sportowych o charakterze masowym (festyny sportowe, rajdy turystyczne, itp.),
- rozwijanie współzawodnictwa sportowego w wyniku organizacji międzyszkolnych lig sportowych,
- wspieranie i pobudzanie społeczeństwa do aktywnych form sportowego stylu życia,
- umożliwienie powstawania grup i kół zainteresowań.

3.6.6 MIESZKALNICTWO

W celu poprawy warunków zamieszkania należy tworzyć warunki do rozwoju i modernizacji budownictwa mieszkaniowego poprzez:

- przygotowanie terenów budowlanych: przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów pod różne formy budownictwa oraz realizację uzbrojenia technicznego,
- realizację budownictwa socjalnego,
- rozwój przemysłu materiałów budowlanych,
- wyposażanie zabudowy mieszkaniowej w urządzenia infrastruktury społecznej (z zakresu edukacji, zdrowia, opieki socjalnej i bezpieczeństwa publicznego), technicznej i obsługi komunikacyjnej,
- tworzenie warunków lokalnych więzi społecznych poprzez realizację i uzupełnienie bazy materialnej w zakresie: kultury, sportu, rozrywki i wypoczynku zbiorowego,
- zwiększanie ładunku przestrzennego na terenach mieszkaniowych.

47

3.7 KIERUNKI ROZWOJU SFERY GOSPODARCZEJ

3.7.1 ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

Gmina Turośl posiada najniższą w rejonie północno- zachodnim województwa jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Ogólny wskaźnik wynosi 38,1 pkt, powiat 49,6 pkt, województwo 55,0 pkt. W użytkach rolnych, niski udział stanowią grunty orne. Duży obszar w powierzchni gminy zajmują użytki zielone, będące podstawą, wiodącego i dobrze rozwiniętego kierunku produkcji w zakresie chowu bydła mlecznego. Gleby klasy IV stanowią tylko 0,6% w gruntach ornych i 10,3% w użytkach zielonych.

Pomimo niekorzystnych uwarunkowań rolnictwo stanowi podstawę gospodarki gminy i ze względu na konieczność dostosowania się do nowych uwarunkowań gospodarki rynkowej i wymogów Unii Europejskiej wymaga ciągłych przemian.

Głównym celem przemian w rolnictwie jest modernizacja i restrukturyzacja obszarów wiejskich. Procesy te mają zapewnić właściwe wykorzystanie ziemi, zasobów pracy, środków technicznych, zmniejszeniu kosztów produkcji, dostosowaniu struktury produkcji do potrzeb rynku, poprawie jakości produktów i ich dostosowania do norm unijnych przy spełnieniu wymogów ochrony środowiska.

Osiągnięcie powyższych celów zakłada się przyjmując następujące kierunki działań:

- właściwe wykorzystanie naturalnych warunków użytkowych rolniczej przestrzeni produkcyjnej, poprzez:
 - dalszy rozwój produkcji zwierzęcej w zakresie chowu bydła mlecznego na istniejącym, dużym potencjale naturalnych użytków zielonych,
 - zalesienie gruntów nieprzydatnych dla produkcji rolnej lub zmiana sposobu wykorzystania na inne cele,
 - zapobieganie degradacji użytków rolnych i urządzeń melioracyjnych.
- poprawa rozłogu i jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, poprzez:
 - meliorację użytków zielonych i modernizację istniejących urządzeń melioracyjnych,
 - budowę zbiorników małej retencji o funkcji nawadniającej zgodnie z „Programem małej retencji wodnej do roku 2015” - we wsi Łacha w zlewni rzeki Rybnicy,
 - budowę i modernizację dróg rolniczych zapewniających właściwą obsługę i wykorzystanie użytków rolnych,
 - rekultywację i zagospodarowanie terenów zdegradowanych na cele rolnicze,
 - poprawę struktury agrarnej gospodarstw w zakresie powiększenia ich powierzchni.
- tworzenie warunków do rozwoju produkcji rolnej, poprzez:
 - rozwój gospodarstw wysokotowarowych, szczególnie wyspecjalizowanych w produkcji mleka,
 - utrzymanie i dalszy rozwój dotychczasowych wiodących kierunków produkcji rolnej,
 - poprawę wyposażenia gospodarstw z wykorzystaniem środków pomocowych,

- podwyższenie jakości surowców rolnych, dostosowanie norm sanitarnych i weterynaryjnych do norm obowiązujących w krajach unijnych i innych rynkach zachodnich,
- rozwój rolnictwa ekologicznego i integrowanego z uwagi na walory przyrodnicze gminy,
- rozwój nowoczesnych instytucji obsługi rolnictwa w zakresie doradztwa, organizacji zrzeszeń branżowych rolników, zbytu płodów rolnych i zaopatrzenia w środki produkcji,
- tworzenie warunków do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, poprzez:
 - rozwój agroturystyki i turystyki jako działalności uzupełniającej działalność podstawową związaną z prowadzeniem gospodarstw rolnych lub alternatywnej na terenie gminy,
 - wszechstronną pomoc podmiotom i osobom podejmującym działalność gospodarczą w zawodach pozarolniczych,
 - tworzenie rezerw terenowych i wykorzystanie istniejących pustostanów pod rozwój działalności gospodarczej,
 - rozwój edukacji dotyczącej podjęcia działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich,
 - tworzenie warunków do rozwoju rzemiosła regionalnego zgodnie z istniejącymi warunkami i wykształconymi tradycjami,
 - uaktywnienie współpracy lokalnych władz samorządowych i innych instytucji działających na rzecz środowiska wiejskiego w zakresie pozyskania środków na rozwój infrastruktury, przedsiębiorczości i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy,
 - poszerzenie wiedzy społeczności wiejskiej dotyczącej integracji z Unią Europejską.

3.7.2 LEŚNICTWO

Lasy, wraz z terenami rolnymi, wodami powierzchniowymi i terenami zabudowy, stanowią główny element powierzchniowy i krajobrazowy zagospodarowania gminy. W celu podnoszenia ekologicznych, krajobrazowych, klimatycznych i gospodarczych funkcji lasów, należy przede wszystkim:

- utrzymać istniejące powierzchnie leśne oraz poddać zalesieniu tereny o małej przydatności dla produkcji rolnej,
- ograniczyć przeznaczenie lasów na cele nieleśne jedynie do przypadków wymagających realizacji celów publicznych związanych z budową infrastruktury liniowej,

- przestrzegać zasad prawidłowego gospodarowania zasobami leśnymi (pozyskiwanie drewna w najstarszych klasach wieku i na niewielkich powierzchniach).

3.7.3 DZIAŁALNOŚĆ PRODUKCYJNO - USŁUGOWA

Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej stanowi podstawowy warunek poprawy sytuacji, zwłaszcza na rynku pracy. Należy podejmować odpowiednie działania, które będą sprzyjały rozwojowi tego typu działalności. Należą do nich:

- utrzymanie i rozwój istniejących zakładów pracy,
- zagospodarowanie niewykorzystanych obiektów,
- racjonalne wykorzystanie istniejącego majątku produkcyjnego, zasobów surowców i kwalifikowanych kadr,
- popieranie i stymulowanie przedsiębiorczości lokalnej,
- opracowanie ofert lokalizacyjnych dla nowych inwestorów,
- wykorzystanie lokalnych rezerw siły roboczej,
- rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego w oparciu o własną bazę surowcową,
- tworzenie nowych zakładów produkcyjnych w oparciu o wykorzystanie miejscowych surowców (rolne, drzewne, mineralne),
- rozszerzanie zakresu usług turystycznych w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe,
- promocja gminy.

3.7.4 TURYSTYKA

Obecna baza turystyczna ograniczająca się zaledwie do kilkudziesięciu domów letniskowych, kilku gospodarstw agroturystycznych oraz przystani wodnej z kąpieliskiem, w nieznacznym stopniu wykorzystuje turystyczny, środowiskowy, potencjał obszaru gminy. Dlatego też należy podjąć działania zmierzające do rozwoju bazy turystycznej, między innymi, poprzez planistyczne przygotowanie terenów pozostających w zainteresowaniu inwestorów i spełniających określone uwarunkowania fizjograficzne, stosując następujące zasady:

- optymalizowanie wielkości zespołów i obiektów turystycznych w odniesieniu do uwarunkowań środowiska przyrodniczego,
- wysoką jakość (estetyczną i ekologiczną) realizowanych obiektów turystycznych,
- ograniczenie ilościowe zabudowy letniskowej w zespołach, poprzez zwiększone powierzchnie działek,
- ochronę przed zanieczyszczaniem wód Pisy i innych cieków wodnych, w celu umożliwienia ich turystycznego i rekreacyjnego wykorzystania,

- ochronę innych elementów środowiska przyrodniczego użytkowanych turystycznie i rekreacyjnie.

Ponadto należy dążyć do zwiększania ilości gospodarstw agroturystycznych z odpowiednio wysokim standardem ich wyposażenia, urządzenia ścieżek rowerowych oraz utrzymania istniejących szlaków turystycznych.

3.8 KIERUNKI ROZWOJU KOMUNIKACJI

3.8.1 KOMUNIKACJA DROGOWA

Gmina Turośl leży przy drodze wojewódzkiej nr 647 Stawiski - Turośl (Dęby), a dodatkowo posiada połączenie z gminami kurpiowskimi drogą powiatową Turośl - Dobrylas (dojazd w kierunku Nowogrodu i Łomży). Powyższe uwarunkowania decydują o kształcie kierunkowego systemu transportowego. Turośl jest w stosunku do tranzytu międzyregionalnego i wojewódzkiego położone dogodnie - poza trasami międzynarodowymi, ale w pobliżu drogi krajowej nr 63 o istotnym znaczeniu dla ruchu turystycznego i rekreacyjnego. Z powyższego względu i z uwagi na nieznaczne obciążenie ruchem (do 30 % przepustowości obecnych dróg) kierunkowo nie zostało zaprojektowane obejście miejscowości gminnej lub innych wsi. Ewentualne uciążliwości w godzinach szczytu, które mogą wystąpić kierunkowo będą ograniczone do krótkiego czasu i szczególnych miejsc, a można im przeciwdziałać przez wydzielanie i izolację chodników oraz poprawę ogólnych warunków bezpieczeństwa.

Teren gminy jest w istotny sposób dla komunikacji podzielony przez rzekę Pisę i niezamieszkałe tereny leśne. Z powyższego względu kierunkowy rozwój układu komunikacyjnego gminy jest asymetryczny i będzie ograniczony przez czynniki gospodarcze. Stwierdzenie powyższe nie oznacza jednak, że kształt sieci drogowej nie będzie wystarczająco dostosowany do przyszłych potrzeb gminy.

Brak linii kolejowej i ograniczony dostęp do dróg krajowych wyższych klas oznacza obecnie i kierunkowo peryferyjne położenie terenu gminy wobec głównych układów komunikacyjnych kraju. Jednocześnie należy zauważyć, że teren gminy będzie w dalszym ciągu bardzo małym ośrodkiem ruchotwórczym i wobec tego kierunkowo będzie utrzymana stosunkowo pełna równowaga między potrzebami i uwarunkowaniami systemu transportowego.

Głównymi drogami o znaczeniu regionalnym lub powiatowym są obecne drogi:

- droga wojewódzka nr 647 Stawiski - Dęby (układ drogi równoleżnikowy) o długości w granicach gminy ok. 12 km,

- drogi powiatowych o znaczeniu lokalnym - wg planszy studium (w tym najistotniejsze ciągi dróg - Turośl - Dobrylas, Turośl - Ksebki - Zimna - Łacha oraz dojazdy do wsi Nowa Ruda, wsi Popiołki i Kruszą).

Na terenie gminy przebiega 9 odcinków dróg powiatowych o łącznej długości około 62 km. Drogi te posiadać będą kierunkowo funkcje lokalne, głównie rolnicze i obsługi mieszkańców. Drogi powiatowe nie są i nie będą przeciążone i w przyszłości nie będą źródłem konfliktów urbanistycznych poza koniecznością poszerzania pasów drogowych do szerokości normatywnej dla dróg klasy Z lub min. klasy L (odpowiednio 20 lub 15 m szerokości między liniami rozgraniczającymi). Należy stwierdzić, że poza szczególnymi okresami ruchów rekreacyjnych i wakacyjnych ruch tranzytowy przez teren gminy jest w godzinach szczytu związany wyłącznie z regionem gminy Turośl. Podstawowe połączenia ciągów dróg powiatowych i wojewódzkich pokazano na rysunku „Kierunków”. Żadna z dróg powiatowych nie ma szczególnego charakteru i mogą być one traktowane jako główne drogi lokalne o kierunkowych parametrach drogi klasy „L”. Drogi powiatowe obecnie tylko w części posiadają parametry klasy V i funkcję „L” wg . Rozporządzenia MTIGM z dnia 03.03.1999 r.

W przyszłości podobnie jak obecnie poprzez drogę wojewódzką istnieje dogodnie połączenie z systemem dróg krajowych - pobliska droga krajowa Kisielnica - Kolno - Pisz została włączona jako droga nr 63 w ciąg drogi międzyregionalnej od granicy państwa Węgorzewo - Giżycko - Łomża - Zambrów - Siedlce - Radzyń Podlaski - granica państwa. Wpływ przyszłej drogi ekspresowej Warszawa - Białystok oraz jej odciążenia alternatywnego (droga Augustów - Łomża nr 61) jako połączenia z systemem dróg ruchu szybkiego jest dla terenu gmin kurpiowskich znikomy i pośredni poprzez inne drogi krajowe.

Powyższe drogi stanowią przyszły szkielet układu komunikacyjnego gminy. W ostatnich latach część w/w dróg była ulepszona i posiada obecnie nawierzchnie bitumiczne o szerokościach 5,5 - 4,0 m.

Oprócz dróg układu podstawowego na terenie gminy będą występować drogi i ulice wewnętrzne (dojazdy gospodarcze i dojazdy na terenach zamieszkania) oraz drogi zakładowe. Drogi te nie podlegają szczegółowej analizie w ramach studium. Drogi i ulice lokalne nie wydzielone na rysunku planu są kierunkowo adaptowane w zakresie swej funkcji i przebiegu - mogą być modernizowane zależnie od potrzeb lokalnych. Wymienione drogi gminne nie wydzielone na planszach studium powinny posiadać klasę „D” lub wyjątkowo „L”.

Całość docelowej sieci dróg i ulic w Turośli wymaga sukcesywnych modernizacji nawierzchni i przebudów, tak aby w ciągu ok. 20 najbliższych lat doprowadzić do ulepszenia

nawierzchni i wzmocnienia słabej podbudowy oraz likwidacji miejsc niebezpiecznych dostosowania do wymaganych przepisami parametrów technicznych .

Obecne przepisy formalne (Rozporządzenie MTiGM z 1999 r.) zobowiązują do kwalifikacji dróg i odpowiadających im ciągów ulic zgodnie z tabelą rozporządzenia, które już obecnie dla dróg krajowych przewiduje klasę G, a dla dróg powiatowych Z lub wyjątkowo L niezależnie od obecnych szerokości pasa terenu i rzeczywistych parametrów technicznych. W warunkach gminy Turośl można dopuszczać niższe klasy funkcjonalne dróg. Docelowe wymagania i klasy dróg określa administrator drogi.

Na terenie gminy nie występuje typowy przy przebiegu dróg krajowych konflikt z tranzytem przez obszary wsi. Uciążliwości lokalne w godzinach szczytu mogą wystąpić sporadycznie w czasie dni targowych lub świąt. Można im przeciwdziałać przez wydzielanie i izolację chodników oraz poprawę warunków bezpieczeństwa oraz widoczności na skrzyżowaniach i odcinkach wiejskich.

Przyjmuje się założenia przekształceń systemu transportowego polegające na adaptacji docelowej sieć dróg gminnych i powiatowych układu podstawowego, składający się z istniejących odcinków dróg i ulic powyższych funkcji oraz na i porządkowaniu funkcji komunikacyjnych potrzebom i gospodarce gminy.

Ustala się konieczność sukcesywnej modernizacji dróg powiatowych ze szczególnym zwróceniem uwagi na odcinki połączeń z drogą wojewódzką. Docelowo główne ciągi dróg wojewódzkim w rejonie gmin kurpiowskich o charakterze tranzytowym powinny być dostosowane do nacisków 100 KN/oś i ruchu min KR4. Nie projektuje się objazdów i obejść drogowych miejscowości gminnych. Przebiegi dróg powiatowych przez wsie wymagają izolacji ruchu pieszego od jezdni i ograniczenia do minimum nakładania się funkcji wiejskiej i rolniczej na ruch zewnętrzny.

Ustala się następujące parametry projektowe i urbanistyczne odcinków dróg i ulic oznaczonych na planszy „kierunków” dla elementów podstawowego układu komunikacyjnego określonych symbolami klas wg Rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r (Dz. U. Nr 43, poz.430):

1) oznaczenie - „G” (klasa dróg wojewódzkich)

- a) *funkcja* - ulica główna o pośredniej funkcji „obszarowa - tranzytowa”,
- b) *podstawowe parametry projektowe* - szerokość jezdni - min. 7 m (na skrzyżowaniach i odcinkowo zalecane poszerzenia), chodniki wydzielone od jezdni zielenią lub barierami ochronnymi szerokości min. 2 m, prędkość projektowa $V_p = 70$ km/h (prędkości eksploatacyjne wg ustaleń administracji ruchem drogowym),

- c) *szerokość w liniach rozgraniczających* - minimalna 25 m lub więcej wg stanu istniejącego,
- d) *stopień dopuszczonej obsługi terenu przyległego* - na terenie zainwestowanym „ograniczony do przypadków wyjątkowych” i sukcesywnie ograniczany w stosunku do zjazdów istniejących (zalecane zapewnienie obsługi od zaplecza przez dojazdy z ulic lokalnych), na terenach nie zainwestowanych - ograniczony do wypadków szczególnych.

2) oznaczenie - „Z”

- a) *funkcja* - ulica zbiorcza - istniejący przebieg drogi wojewódzkiej przez tereny zabudowy wsi Turośl, docelowo główne ulice i drogi powiatowe na terenie gminy,
- b) *podstawowe parametry projektowe* - szerokość jezdni - min. 6 m, zalecana 7 m (na skrzyżowaniach zalecane 9-12 m), chodniki wydzielone od jezdni zielenią lub barierami ochronnymi szerokości min. 2,5 m, prędkość projektowa $V_p=60$ km/h,
- c) *szerokość w liniach rozgraniczających* - minimalna 20 m, zalecana przy istniejącej szerokości powyżej 20 wg stanu istniejącego,
- d) *stopień dopuszczonej obsługi terenu przyległego* - na terenie zainwestowanym „częściowo ograniczony” i sukcesywnie ograniczany w stosunku do zjazdów istniejących (zalecane zapewnienie obsługi przez zjazdy łączone i przez dojazdy zbiorcze) oraz na terenach nie zainwestowanych - ograniczony do przypadków uzasadnionych.

3) oznaczenie - „L”

- a) *funkcja* - drogi o funkcji lokalnej w rozumieniu Rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r (Dz. U. Nr 43, poz. 430) - na terenie gminy drogi powiatowe pomocnicze i główne drogi gminne wydzielone niniejszym studium oraz odpowiadające im ulice wiejskie na terenach zainwestowanych,
- b) *podstawowe parametry projektowe* - szerokość jezdni - min.5,5m, zalecana szerokość 6,0 m, zalecane poszerzenia zjazdowe i zatoki parkingowe, na terenach zamieszkania chodniki wydzielone od jezdni zielenią szer. 1,50 m lub przykrawężnikowe szerokości min. 20 m, prędkość projektowa $V_p=50$ km (prędkości eksploatacyjne wg ustaleń administracji ruchem drogowym),
- c) *szerokość w liniach rozgraniczających* - minimalna 12 m, zalecana 15 m i wg stanu istniejącego przy szerokości powyżej 15 m lub więcej,

- d) *stopień dopuszczalnej obsługi terenu przyległego* - na terenie zainwestowanym - dopuszczalna obsługa przyległych działek oraz stopień obsługi „ograniczony w miejscach niebezpiecznych i o słabej widoczności

Lokalne układy dróg i ulic wiejskich wymagają realizacji dogodnych połączeń z układem zewnętrznym, tranzytowym poprzez budowę jezdni o szerokościach min 5,5 m z izolowanym ruchem pieszym i rowerowym.

Wszystkie powyższe kierunki działań planistyczno-gospodarczych w zakresie kształtowania systemów transportowych muszą uwzględniać rachunek ekonomiczny i efektywność możliwych do poniesienia nakładów budżetowych lub poza budżetowych (fundusze rozwojowe itp.) zarówno w aspekcie skutków docelowych jak i efektów krótko etapowych. Na terenie wsi i osad istnieje konieczność zaprojektowania i stworzenia niezależnego od jezdni systemu parkowania w postaci zatok i wydzielonych stref parkowania.

Podstawowym problemem w zakresie rozwoju systemu transportowego gminy jest eliminacja konfliktów między ruchem tranzytowym i turystycznym a funkcjami gminy oraz dostosowanie parametrów systemu (standardy, nośności konstrukcji jezdni, stopień bezpieczeństwa itp.) do potrzeb gospodarczych gminy. Istotnym zagadnieniem jest docelowa izolacja ruchu na drodze wojewódzkiej od ruchów rolniczych i pieszych w obszarach wsi. Z punktu widzenia gminy zadaniem modernizacji systemu transportowego jest zapewnienie nieograniczonego warunkami klimatycznymi dojazdu do ośrodków zamieszkania i głównych obszarów gospodarczych.

3.8.2 KOMUNIKACJA KOLEJOWA

Przez gminę i inne gminy sąsiednie nie przebiega żadna linia kolejowa PKP. Komunikacja kolejowa jest i będzie w zakresie towarowym dostępna poprzez „transport łamany” ze stacji towarowej w Łomży, a w zakresie osobowym stację w Ostrołęce i Piszcu. Wobec powyżej ustalonego oddalenia gminy od infrastruktury kolejowej udział transportu kolejowego w systemie transportowym regionu będzie znikomy. Obecnie brak podstaw do zakładania rozwoju komunikacji kolejowej w obszarze gmin kurpiowskich.

3.8.3 TRANSPORT CIĘŻKI I TRANZYT

Rejon gmin kurpiowskich, w tym gmina Turośl jest oddalony od korytarzy tranzytowych, międzynarodowych.

Ciąg drogi wojewódzkiej nr 647 Stawiski - Turośl (Dęby), a dodatkowo połączenie z gminami kurpiowskimi drogą powiatową Turośl - Dobrylas (dojazd w kierunku Nowogrodu i Łomży) będą kierunkowo w układzie krajowym sieci drogowej połączeniami pomocniczymi

o funkcjach lokalnych lub regionalnych. Powinny być one dostosowane docelowo do kategorii ruchu KR-4 i nacisków 80-100 KN/oś. W rejonie Turośl istnieje kierunkowo zapotrzebowanie na funkcje obsługi podróżnych. Funkcja ta jest już obecnie zrealizowana w miejscowości gminnej, gdzie jest wybudowana stacja paliw. Powinna być ona rozbudowana o obiekt gastronomiczny z parkingami dla samochodów ciężarowych i dla ruchu turystycznego. Przy modernizacji drogi nr 647 należy izolować tereny zamieszkania leżące wzdłuż drogi od ujemnych wpływów komunikacji takich jak nadmierne natężenie hałasu, wibracje i spaliny oraz należy zabezpieczyć ruch pieszki i lokalny od kolizji z ruchem tranzytowym.

Przewidywane maksymalne obciążenie ruchem (kategoria ruchu) na głównych powiatowych nie przekroczy KR 2-3 a na drodze wojewódzkiej nr 647 - KR 3 -4 (docelowo).

3.8.4 ŚCIEŻKI ROWEROWE - REKREACYJNE

Zakłada się docelową konieczność realizacji systemu wydzielonych ścieżek rowerowych przez wieś, do terenów zieleni i na odcinkach dróg wylotowych wszędzie tam gdzie występować będzie ruch rowerowy przy nasilonym ruchu pojazdów samochodowych. W studium dostosowuje się potencjalne kierunki turystyki rowerowej na terenie gminy do projektowanych wylotów i funkcji rekreacji i ścieżek rowerowych w rejonie Nowogrodu. Oprócz wydzielonych ścieżek rowerowych należy przewidywać ciągi rekreacyjne i ścieżki rowerowe związane z zagospodarowaniem terenów rekreacyjnych nad Narwią i Pisą.

56

3.9 KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

3.9.1 ZAOPATRZENIE W WODĘ

Zbiorowym wodociągiem w gminie objęty jest jedynie ośrodek gminny.

Podstawowym kierunkiem w zakresie zaopatrzenia w wodę jest zapewnienie ciągłości dostawy wody mieszkańcom gminy, o jakości zgodnej z obowiązującymi normami sanitarnymi, w ilości pokrywającej pełne potrzeby poprzez modernizację istniejącego ujęcia, budowę nowych oraz rozbudowę sieci przesyłowej.

Realizacja w/w kierunku na terenie gminy wymagać będzie następujących działań:

- modernizacji i rozbudowy stacji wodociągowej w Turośli,
- rozbudowy wodociągu zbiorowego „Turośl” wraz z postępującym zainwestowaniem na nowych terenach,
- objęcie wodociągami zbiorowymi w pierwszej kolejności wsi o największej liczbie mieszkańców - Łacha, Ksebki, Cieloszka, Nowa Ruda oraz Leman,

- wykorzystanie istniejącej studni głębinowej w Ptakach (przy szkole) do zbiorowego zaopatrzenia w wodę,

Sposób rozwiązania wodociągów grupowych powinien określić program zaopatrzenia w wodę. Jednak rozproszony charakter zabudowy wsi sprawia, iż koszty budowy sieci wodociągowej są znacznie wyższe, ale w przypadku wystąpienia braku wody w indywidualnych studniach kopanych budowa sieci jest decyzją konieczną. Podjęcie decyzji, co do lokalizacji ujęć i stacji wodociagowych wymagać będzie, po wykonaniu badań hydrogeologicznych, dokonania każdorazowo wyznaczenia lokalizacji w trybie planowania przestrzennego. Dopuszcza się wprowadzenie nowych elementów i rozwiązań bez konieczności zmiany treści studium pod warunkiem, iż nie zostaną naruszone istotne jego elementy.

3.9.2 ODPROWADZENIE ŚCIEKÓW

Na terenie gminy brak jest urządzeń do zbiorowego odprowadzania i oczyszczania ścieków. Gmina posiada opracowany projekt budowlano-wykonawczy sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków w Turośli, opracowany we wrześniu 2001 roku przez Przedsiębiorstwo Projektowania i Realizacji Inwestycji w Białymstoku.

Opracowana dokumentacja techniczna na kanalizację sanitarną przewiduje odprowadzenie ścieków metodą grawitacyjno-ciśnieniową z zastosowaniem kanałów grawitacyjnych, tłocznych, czterech przepompowni ścieków i kanalizacji ciśnieniowej. Oczyszczalnia o przewidywanej wydajności 100 m³/d została zlokalizowana w północnej części wsi, po drugiej stronie drogi wojewódzkiej, na terenach przeznaczonych zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego pod przemysł. Oczyszczalnia powinna posiadać punkt zlewny do przyjmowania ścieków dowożonych z obszaru gminy. Teren wielkości 0,18 ha przewidziany pod oczyszczalnię, zabezpiecza możliwość perspektywicznej rozbudowy o następny ciąg technologiczny.

Podstawowym kierunkiem w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków jest:

- zapewnienie normatywnych standardów cywilizacyjnych w tym zakresie,
- ograniczenie wielkości odprowadzanych ładunków zanieczyszczeń do wód powierzchniowych.

Realizacja w/w kierunków na terenie gminy wymagać będzie następujących działań:

- budowy oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacji sanitarnej w ośrodku gminnym (jako priorytetowe zadanie dotyczące rozwiązania gospodarki ściekowej) z uwagi na istniejącą sieć wodociągową i zwartą zabudowę wsi,
- z uwagi na rozproszony charakter zabudowy, rozwiązanie odprowadzenia ścieków (po wybudowaniu sieci wodociągowej) we wszystkich pozostałych wsiach poprzez zastosowanie przyzgodowych oczyszczalni ścieków.

W tym przypadku budowa systemów scentralizowanych wraz z oczyszczalniami w większych wsiach będzie nieracjonalna i bardzo droga. Nie znaczy to jednak możliwości zastosowania zbiorowego odprowadzenia ścieków, jeżeli pozwolą na to środki finansowe. Zbiorniki szczelne bezodpływowe należy traktować jedynie jako rozwiązanie przejściowe.

Podjęcie decyzji, co do budowy oczyszczalni ścieków w danej wsi wymagać będzie każdorazowo dokonania wyznaczenia lokalizacji w trybie planowania przestrzennego.

3.9.3 ZAOPATRZENIE W GAZ

Istniejący system gazociągów wysokiego ciśnienia na terenie naszego województwa nie pozwala na bezpośrednie zaopatrzenie w gaz przewodowy gminy Turośl. Brak aktualnego programu i deklaracji mieszkańców na pobór gazu również nie pozwala na dokładne sprecyzowanie możliwości zaopatrzenia w gaz przewodowy gminy.

Podstawowym kierunkiem w zakresie zaopatrzenia w gaz jest zapewnienie możliwości dostaw gazu ziemnego do wszystkich wsi gminy. Wobec braku aktualnego programu gazyfikacji województwa można jedynie założyć, że do zgazyfikowania gminy (po wykonaniu magistralnego gazociągu wysokiego ciśnienia o średnicy 500 mm z tłoczni w Zambrowie w kierunku Szczuczyna lub alternatywnego zasilania gazociągiem 250 mm z kierunku północnego) niezbędna będzie budowa:

- podłączeniowego gazociągu wysokiego ciśnienia przez gminę Kolno w kierunku Turośli,
- stacji redukcyjnej I stopnia (na terenie gminy Turośl),
- wewnętrznej sieci gazowej średniego ciśnienia.

Priorytety tej realizacji to:

- pierwszeństwo miejscowości o największym zadeklarowanym przez mieszkańców zapotrzebowaniu na gaz, w tym położonych najbliższej stacji redukcyjno - pomiarowej i tworzących zwarte ciągi liniowe,

- pierwszeństwo miejscowości, gdzie przewiduje się duże odbiory gazu na potrzeby ciepłownictwa i urządzeń obiektów komunalnych.

Budowa nowych gazociągów może być brana pod uwagę tylko wówczas, gdy w ich zasięgu znajduje się rynek gazu umożliwiający osiągnięcie efektywności inwestycji. Decyduje wyłącznie kryterium opłacalności.

Do czasu wybudowania gazociągów gazu ziemnego zakłada się wzrost wykorzystywania jako nośnika energii gazu płynnego propan - butan.

3.9.4 ZAOPATRZENIE W CIEPŁO

Podstawowe kierunki rozwoju ciepłownictwa to:

- sukcesywne zwiększanie udziału proekologicznych nośników energii zmniejszających zanieczyszczenie środowiska. Ekologizacja nośników energii powinna być wprowadzana w pierwszej kolejności w obiektach użyteczności publicznej takich jak np. szkoły i urzędy,
- zmniejszanie zużycia ciepła poprzez termorenowację budynków o złych warunkach termoizolacyjnych,
- wprowadzanie nowych rozwiązań technicznych i technologicznych zwiększających efektywność, ułatwiających obsługę i zmniejszających koszty eksploatacji (dotyczy w szczególności sprawności kotłów i ich automatyzacji).

59

Główne zadania w zakresie rozwoju ciepłownictwa to:

- kontrola i restrykcje w stosunku do emiterów największych ponadnormatywnych zanieczyszczeń,
- propagowanie stosownych dociepleń budynków i wykorzystywanie nowych rozwiązań w technice grzewczej,
- propagowanie i stosowanie czystych ekologicznie odnawialnych źródeł energii (np. ciepła z głębi ziemi - pompy ciepłe, ciepła słonecznego - kolektory słoneczne).

3.9.5 ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ

Dostosowanie systemu elektroenergetycznego do potrzeb odbiorców oraz dostarczanie energii elektrycznej o normatywnym standardzie jakościowym i ilościowym poprzez:

- adaptację istniejących urządzeń elektroenergetycznych: linie napowietrzne 15kV, stacje transformatorowe 15/0,4kV oraz sieć napowietrzna i kablowa nn, zwracając przy tym uwagę na konieczność zachowania stref ochronnych od istniejących

i projektowanych linii napowietrznych 15kV do istniejących i projektowanych obiektów kubaturowych,

- modernizację urządzeń elektroenergetycznych w następujących wsiach: Dudy Nadrzeczne, Charubiny,
- modernizację części urządzeń elektroenergetycznych 15kV przebiegających przez łąki i tereny leśne,
- remont i modernizację części sieci komunalno - oświetleniowych nn na terenie gminy,
- budowę nowej sieci elektroenergetycznej (SN, stacje transformatorowe 15/0,4kV, linie nn) na terenach przewidzianych do zainwestowania.

3.9.6 GOSPODARKA ODPADAMI

Gmina składowuje odpady stałe na składowisku zlokalizowanym w nieznacznym oddaleniu w kierunku zachodnim od miejscowości gminnej. Jest to obiekt nie urządzony i poza ogrodzeniem siatką drucianą nie posiada żadnej infrastruktury o raz odpowiednich zabezpieczeń chroniących jego podłoże

Działania w zakresie gospodarki odpadami powinny zmierzać do:

- budowy składowiska odpadów stałych spełniającego wymogi sanitarne i ekologiczne,
- stworzenie systemu gromadzenia i wywozu odpadów na składowisko, gwarantującego ochronę środowiska przyrodniczego przed zanieczyszczeniem oraz umożliwiającego odzysk (recycling) surowców wtórnych, w drodze selekcji odpadów u ich wytwórców lub na składowisku gminnym, jak również systemu zbytu odzyskanych surowców,
- bezwzględnego przestrzegania obowiązujących przepisów odnośnie gromadzenia odpadów na składowiskach, w celu eliminowania uciążliwości i zagrożeń wynikających z jego funkcjonowania

3.10 OCHRONA PRZECIWOŻAROWA I OBRONA CYWILNA

W gospodarce przestrzennej gminy należy stosować następujące zasady służące zabezpieczeniu potrzeb obrony cywilnej i ochrony przeciwpożarowej.

W zakresie obrony cywilnej:

- w rejonach budownictwa wielorodzinnego należy przewidzieć rezerwę terenów pod budowlę ochronne (schrony, ukrycia, szczeliny),
- w budynkach przemysłowych, usługowych, użyteczności publicznej, mieszkalno - usługowych i mieszkalnych należy na etapie sporządzania planów realizacyjnych przewidzieć schrony i ukrycia,

- w rejonie budownictwa jednorodzinnego należy przewidywać ukrycia typu II wykonane w budynkach przez mieszkańców we własnym zakresie w okresie podwyższonej gotowości obronnej Państwa,
- bez względu na typ zabudowy należy zarezerwować tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej (7,5 l na osobę/dobę). Odległość studni od budynków mieszkalnych powinna wynosić najwyżej 800 m,
- istniejące studnie powinny być zabezpieczone przed likwidacją i przystosowane do sprawnego uruchomienia i eksploatacji w sytuacjach kryzysowych,
- oświetlenie zewnętrzne (ulice, zakłady pracy) należy przystosować do zaciemnienia i wygaszenia,
- należy uwzględnić system alarmowania i powiadamiania mieszkańców w wypadku zagrożeń poprzez systemy alarmowe przyjmując promień słyszalności do 300 m,
- układ projektowanych i modernizowanych dróg powinien spełniać następujące warunki:
 - szerokość ulicy powinna umożliwić ewentualne zagruzowanie,
 - powinny być połączenia z traktami przelotowymi zapewniające sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia,
 - należy wyznaczyć trasy przejazdu dla pojazdów z toksycznymi środkami przemysłowymi,
- przy opracowaniu miejscowych planów wsi w skali 1:1 000 należy na przedsięwzięcia obrony cywilnej wykonać aneks do planu,
- należy zachować istniejące lub projektowane obiekty obrony cywilnej nie dopuszczając do ich likwidacji,
- wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego należy przed ich uchwaleniem uzgadniać z Wydziałem Zarządzania Kryzysowego, Ochrony Ludności i Spraw Obronnych Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej należy:

- dążyć do utrzymania istniejących obiektów Straży Pożarnej,
- w terenach zabudowanych na sieci wodociągowej zabezpieczyć odpowiednią ilość hydrantów do celów ochrony przeciwpożarowej,
- zabezpieczyć drogi pożarowe dla obiektów przemysłowych i usługowych.

4 KIERUNKI POLITYKI PLANISTYCZNEJ

4.1 OBSZARY, DLA KTÓRYCH SPORZĄDZENIE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO JEST OBOWIĄZKOWE

Stosownie do artykułu 13 ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139, Nr 41, poz. 412 z późniejszymi zmianami) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sporządza się obowiązkowo, gdy:

- przepisy szczególne tak stanowią (obowiązek przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu przestrzennego powstaje po upływie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie przepisu szczególnego),
- dla obszaru, na którym przewiduje się realizację programów wojewódzkich służących realizacji ponadlokalnych i regionalnych celów publicznych oraz programów zawierających zadania rządowe służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych (obowiązek przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu powstaje po upływie 3 miesięcy od dnia ustalenia warunków wprowadzenia zadania rządowego lub zadania samorządu województwa do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego),
- na obszarze gminy przewidywane jest zadanie dla realizacji lokalnych celów publicznych na podstawie uchwały Rady Gminy (z wyjątkiem zadań związanych z budową urządzeń infrastruktury technicznej w granicach pasa drogowego). Zadaniem dla realizacji celów publicznych jest każda działalność państwa lub właściwej jednostki samorządu, gdy wymagane jest ustalenie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu i jest w całości lub części finansowana z budżetu państwa lub samorządu,
- dla obszarów, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
- dla obszarów, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe ze względu na istniejące uwarunkowania (obowiązek przystąpienia do sporządzenia planu powstaje po upływie dwóch miesięcy od dnia złożenia wniosku o wydanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu),

4.2 OBSZARY, DLA KTÓRYCH OBOWIĄZEK SPORZĄDZENIA MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WYNIKA Z PRZEPISÓW SZCZEGÓLNYCH

W świetle obowiązujących przepisów na terenie gminy Turośl mogą wystąpić obszary, dla których obowiązek ten wynika z:

- **art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 3.02.1995 roku o ochronie gruntów rolnych i leśnych**

- (Dz.U. Nr 16 poz. 78 z późniejszymi zmianami), gdzie przeznaczenie gruntów na cele nierolnicze i nieleśne dokonuje się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. W związku z tym przepisem decyzję o przestąpieniu do sporządzenia planów miejscowych, dla terenów rolnych przeznaczonych pod zabudowę nie związanych z gospodarką rolną lub leśną, należy podejmować każdorazowo po zaistnieniu potrzeb i możliwości w tym zakresie.
- **art. 34 ust. 2 ustawy z dnia 16.10.1991 roku o ochronie przyrody** (Dz.U. Nr 114. poz. 492 z późniejszymi zmianami) dla obszarów i zespołów poddawanych ochronie przez Radę Gminy (dotyczy obszaru chronionego krajobrazu lub uznania terenu za zespół przyrodniczo - krajobrazowy, jeżeli wojewoda nie wprowadził innej formy ochrony).
- **art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku - Prawo geologiczne i górnicze** (Dz.U. Nr 27, poz. 96 z późniejszymi zmianami) dla obszarów (terenów górniczych) związanych z wydobywaniem kopalin pospolitych.

4.3 OBSZARY, DLA KTÓRYCH SPORZĄDZENIE PLANU MIEJSCOWEGO MOŻE BYĆ OBOWIĄZKOWE ZE WZGLĘDU NA ISTNIEJĄCE UWARUNKOWANIA

Opracowania planów miejscowych dla obszarów leżących w granicach zwartej zabudowy wsi i ewentualnych innych terenów powinny być podejmowane przez władze sukcesywnie, w zależności od pojawiających się potrzeb, (bądź zmiany funkcji) i koniunktury inwestycyjnej.

Konieczność opracowania planu miejscowego o odpowiednim stopniu uszczegółowienia, umożliwiającego podział geodezyjny na działki budowlane, drogi dojazdowe wraz z rozmieszczeniem urządzeń infrastruktury technicznej występuje dla terenów określonych w „Studium”, jako przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe, zagrodowe i rekreacyjne w następujących wsiach: **Turośl i Ptaki** (w granicach określonych na rysunku planu) oraz dla obszarów objętych strefą ochrony konserwatorskiej we wsi **Turośl**.

Niezależnie od wyżej wymienionych obszarów, Rada Gminy może podjąć uchwałę o opracowaniu planu miejscowego dla każdego terenu na obszarze gminy, pod warunkiem spójności z ustaleniami niniejszego „Studium”.

5 ZADANIA DLA REALIZACJI CELÓW PUBLICZNYCH

5.1 POLITYKA PRZESTRZENNA PAŃSTWA I SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA

Zgodnie z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym studium ma określić obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki zawartej

w ustaleniach strategii województwa, zawartych w planie zagospodarowania przestrzennego. W planie tym ustala się obszary, na których przewiduje się realizację zadań rządowych oraz samorządu województwa wpisanych do wojewódzkiego rejestru. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest obecnie w trakcie opracowania.

Realizacja zamierzeń zawartych w "Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju" (przyjętej przez Sejm 17 listopada i opublikowanej w Monitorze Polskim Nr 26 poz. 432) dokonuje się poprzez programy zawierające zadania rządowe i wojewódzkie. Warunkiem zatwierdzenia tych programów jest zapewnienie środków finansowych.

Zgodnie z art. 61 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym wojewoda sporządza i prowadzi rejestr wojewódzki, w którym zamieszone są zadania rządowe i samorządu województwa.

Umieszczenie zadania rządowego lub zadania samorządu wojewódzkiego w rejestrze wojewódzkim jest podstawą podjęcia negocjacji z Wójtem Gminy w sprawie wprowadzenia zadań do realizacji ponadlokalnych celów publicznych do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

5.2 ZADANIA I PROGRAMY

Na terenie gminy występują zadania o charakterze ponadlokalnym i regionalnym:

- gazociąg wysokiego ciśnienia i stacja redukcyjna I-go stopnia,
- melioracje oraz zbiornik małej retencji we wsi Łacha

Lista (niezrealizowanych) zadań zgłoszonych do „Strategii rozwoju województwa podlaskiego”:

- budowa i modernizacja sieci oświetlenia ulicznego,
- budowa oczyszczalni ścieków,
- budowa stacji wodociągowej we wsi Ptaki,
- budowa sali gimnastycznej przy szkole podstawowej,
- kształcenie nauczycieli,
- wyposażenie ośrodka Sportowo-Rekreacyjnego w Ptakach,
- likwidacja bezrobocia - tworzenie nowych miejsc pracy,
- modernizacja drogi gminnej Charubin - Zbójna,
- modernizacja drogi gminnej Pupki - Cieciora,
- modernizacja drogi gminnej Cieloszka - Kruszą,
- modernizacja drogi gminnej Czaki - Leman,
- modernizacja drogi gminnej Turośl - Kruszą (Jesionki),

- modernizacja kotłowni w szkołach podstawowych we wsiach: Leman, Ksebki i Łacha,
- rozbudowa linii wodociągowej w Turośli,
- rozbudowa ośrodka sportowo-rekreacyjnego w Ptakach o bazę noclegową,
- rozbudowa terenu przeznaczonego pod budownictwo mieszkaniowe z usługami (sieć wodociągowa, telefoniczna, energetyczna i komunikacyjna),
- stacjonarna opieka nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi,
- stworzenie pracowni komputerowej w szkole podstawowej we wsi Leman,
- Turoślańskie rękodzieło ludowe - potrzeba odbudowy,
- Turoślańskie edukacyjne ścieżki zdrowia,
- wyposażenie placówek oświatowych w nowoczesny sprzęt,
- zakup autobusu,
- zakup i montaż oczyszczalni przyzgodowych we wsiach: Turośl, Ptaki i Leman,
- zakup pomocy dydaktycznych.

Zadania ujęte w „Programie wojewódzkim na lata 2001 - 2003”:

W programie znalazło się jedynie zadanie w ramach wsparcia bazy ekonomicznej kraju:

- „Utrzymanie i eksploatacja urządzeń melioracji wodnych podstawowych” projekt zgłoszony przez Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Białymstoku. Zadanie obejmuje teren województwa podlaskiego. Realizacja zadania pozwoli na poprawę warunków produkcji rolnej,
- „Budowa informatycznego systemu wspomagania zarządzania województwem przez administrację samorządową” projekt zgłoszony przez Urząd Marszałkowski. Zadanie obejmuje teren całego województwa i realizacja zapewni elektroniczny system łączności dla jednostek samorządu terytorialnego.

65

5.3 ZASADY WSPÓŁPRACY Z OBSZARAMI SĄSIEDNIMI

Współpraca w dziedzinie przedsięwzięć publicznych dotyczyć będzie w szczególności:

- komunikacji: w zakresie utrzymania systemu dróg i jednoczesnych działaniach konserwatorsko-modernizacyjnych na drogach łączących jednostki osadnicze,
- infrastruktury technicznej w zakresie:
 - elektroenergetyki: utrzymania przebiegu linii elektroenergetycznych 15 kV,
 - zaopatrzenia w gaz: utrzymania w studiach gmin przebiegu gazociągu wysokiego ciśnienia,
 - melioracji: utrzymanie ciągłości systemów melioracyjnych,
- ochrony systemu ekologicznego i rozwoju rekreacji w zakresie:

- utrzymanie ciągłości przestrzennej korytarzy systemów ekologicznych - dolin rzek i lasów poprzez ich ochronę przed zabudową,
- podejmowanie wspólnych przedsięwzięć rozwojowych w dziedzinie infrastruktury społecznej, budowy szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Przy opracowaniu „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośl” posłużono się następującymi materiałami źródłowymi:

- Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Turośl opracowany przez WBPP w Łomży w 1991 roku,
- Wykaz zabytków i obiektów kulturowych sporządzony przez Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Białymstoku - Delegatura w Łomży,
- Przyroda województwa łomżyńskiego pod redakcją Aleksandra W. Sokołowskiego - Łomża, 1997,
- Opracowanie fizjograficzne ogólne dla planu zagospodarowania przestrzennego gminy Turośl opracowane przez "Geoprojekt" Warszawa, 1980,
- Stan środowiska województwa podlaskiego - WIOS w Białymstoku 1999 rok,
- Opracowanie techniczne „Oczyszczalnia ścieków w Turośli” - Przedsiębiorstwo Projektowania i Realizacji Inwestycji Komunalnych w Białymstoku - wrzesień 2001 rok,
- Plan urządzenia Lasu Nadleśnictwa Nowogród na lata 2000 - 2008,
- Mapy glebowo-rolnicze,
- Program małej retencji w województwie łomżyńskim - Instytut Melioracji i Użytków Zielonych, Falenty, 1997,
- Waloryzacja agroekologiczna obszaru Zielone Płuca Polski - IUNG Puławy, 1994,
- Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 roku,
- Wykaz gruntów sporządzony przez Starostwo Powiatowe w Kolnie,
- Ewidencja obszarów zmeliorowanych Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Białymstoku,
- Inwentaryzacja złóż surowców mineralnych stałych na terenie województwa łomżyńskiego - gmina Turośl - 1995 rok,
- Materiały Rejonu Energetycznego w Łomży,
- Dane urzędu statystycznego w Łomży i w Białymstoku,
- Mapa topograficzna w skali 1 : 25 000,
- Wykaz wniosków do studium sporządzony przez Urząd Gminy w Turośli

oraz **opracowaniami wyższej rangi:**

- Koncepcja Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET - Polska,
- „Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2010” sporządzona przez Zarząd Województwa Podlaskiego w sierpniu 2000 roku wraz z poprzedzającymi materiałami diagnostycznymi.

ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE